

Жадид

Tilda, fikrda, ishda birlik!

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

2024-yil
26-yanvar
№ 5 (5)

SUN'YI INTELLEKT

AY-TI, OLIM BUVA VA BOSHQALAR

Atoqli yozuvchi
Abdulla Qahorning
“O’tmishdan ertaklar”
qissasida shunday lavha
bor: “Bir kuni dadam
shayton aravasini minib
Qo’qonga ketgan edi,
kechqurun qaytishda
Olim buvaning opa-
si – saksonlardan oshib
qolgan kampriga yo’li-
qibdi. Dadam qo’ng’iroq
chalmay uning yonidan
shuv etib o’tib ketibdi.
Uning shabadasidan
seskanib ketgan kampir
bosmini ko’tarib qarasa,
oldinda odamga o’xsha-
gan bir maxluq oyog’i
yerga tegib-tegmasdan
uchib ketayotgan mish.
Kampir shaytonlab o’zini
tashlab yuboribdi. Odam
yig’ilibdi. Kampirni uyiga
zambilda olib ketishibdi.
Dadam qo’rqanidan
ko’chaga chiqmay,
do’konga ham bormay
qo’ydi. Uch kun deganda
kampir o’lib qoldi”.

Bu o’tgan asr boshlarida, yuz
yilning nari-berisidagi gaplar. Hech
narsani qo’shib-chatmay, bo’ya-
may-bejamay yozishini ijod taomil-
ga aylantirgan Abdulla Qahorning
tarixiy xizmati ham shunda – xalq
hayotiga ko’zgu tuta olganda. Haqiqi
ijodkorning davr taqozosiga ko’ra qa-
rashlari o’zgarib turadigan soxta ta-
rixchidan farqi ham shunda – Hayot-
ga ko’zgu tutib, uni haqqoniy aks
ettirish orqali xalq tarixining o’zgar-
mas manzarasini ko’rsatib bera ol-
ganida. Olim buva yana nima deydi
deng? “Shu shaytonarava kelgani-
dan buyon Yayıpandan fayz ketdi”.
Buni inkor etib bo’lmaydi.

O’tgan asrning o’talarida ham
traktor shudgorlagan yerda ungan po-
midor yo’kartosha ko’firing yemishi
ekani haqida Olim buvalar bermalol
fatvo berib yuborishaver edi. Zulmat-
ga ko’nikkanlar yorug’likdan nechog’li
seskanish tibbiyot isbotlagan hodis-
an o’ziga emas.

Qur’oni Karimning “As’habul kahf”
surasidagi zolim zulmidan qochib
borib g’orga berkingan birodalar sing-
gari ular mangu uydadan uyg’onib,
tevarak-atrofa boqib qanday man-
zarani ko’radilar? Yaqinigada katta
idoralar-u mansabdar shaxslarning
uylaridagina bo’ladigan telefon mo’jaz
shaklda Olim buvaga qarindosh po-

dachi xurjunining bir chetida jiringlab
qolsa, u Rossiyaning qaysidir cheti-
da ishlab yurgan o’gli bilan bermalol
gaplashish imkoniga qanday qilib
ega bo’lganini o’ylab ham o’tirmay,
Yaypandan fayz ketganidan, o’tin-
cho’p kamyobligidan, mol-hollarga
xashak yetmayotganidan yozg’irib arzi
hol qildi. Muddao ham ayon – o’g’il
ko’cha supurib bo’lsa ham, unga pul
yuborib turishi kerak. U o’g’lini yosh-
lidan kitobga oshno qilib yaxshi
o’qitmagandan, zamona ytexnologiyalar
yalarga oshno qilmaganidan, sun’iy
intellekt imkoniyatlari orqali “fayz
ketgan” Yaypanda o’tirib ham pul to-
pisht imkoniyatini qo’ldan chiqargani-

dan afsuslanish nari tursin, buni yetti
uxlab tushida ham ko’rmaydi.

Bugungi kunda axborot-kommu-
nikatsiya texnologiyalari jalal rivojanib
bormoqda. Raqamlari texnologiyalar
va sun’iy intellektga jiddiy qaramasa,
dunyoning eng taraqqa qilgan mam-
lakatlaridagi imkoniyatlari ham yaramay
qolishi hech gap emas. Shuni anglagan
holda, yurtimizda axborotlashtirish va
raqamlari iqtisodiyoti rivojlanishiga
jiddiy e’tibor qaratilmoqda. O’zbekiston
o’z oldiga 2030-yilga qadar innovatsion
tarraqqiy etgan yetakchi davlatlar qatorid-
an o’rin egallashni ustuvor vazifa qilib
belgilagan. O’zbekiston Respublikasi
Prezidentining “Raqamlari iqtisodiyot va

elektron hukumatni keng joriy etish
chora-tadbirlari to’g’risida”gi hamda
“Aholiga davlat ijtimoiy xizmatlari va
yordam taqdim etish tartib-taomillarini
avtomatlashtirish bo’yicha qoshimcha
chora-tadbirlar to’g’risida”gi qarorlari
bu yo’nalishda dasturilamal bo’lib xiz-
mat qiladi. Axborotlashtirish va ilg’or
texnologiyalari turli sohalarga tatbiq
etish natijasida yurtimizda sun’iy in-
tellekt sohasida o’ziga xos salohiyat
asoslari yaratila boshlandi. Innovatsion
rivojlanish vazirligi va vazirlik tizimi-
dagagi tashkilotlar, AKT bo’yicha ilmiy
tadqiqot markazlari, olyi ta’lim muas-
sasalari va ularning iqtidori bitiruvchi-
lari hamda texnoparklar, xususiy sektor-
dagi bir qator tashkilotlar faoliyatini
shular jumlasidir. Sun’iy intellekt
va zamona yaxborot texnologiyalari
yo’nalishida aqlli shahar, xavfsiz sha-
har, aqlli maktab kabi loyihibar amalga
oshirila boshlandi. Ekin maydonlari-
ning holatini baholovchi onlayn plattfor-
malar joriy etilmoqda.

– Mamlakatimizda bugungi kunda
ilm-fanga, zamona ytexnologiyalarga
berilayotgan e’tibor barcha sohalar
rivojlanishiga jiddiy ta’sir ko’rsat-
moqda, – deydi O’zbekiston Fanlar
akademiyasi prezidenti Behzod Yo’ldo-
shev. – Lalmi yerlardan necha sentner
bug’doy olinishini bilasizmi?

(Davomi 3-sahifada) ➤

BUGUNNING GAPI

INSON QALBI BILAN HAZILLASHMANG SIZ...

Turkshunoslik ilmining asoschisi Mahmud Kosh’ariy jahon adabiyotining mangu obidasiga “Devon-u lug’otit turk” (“Turkiy so’zlar lug’ati”) asarini 1072-yilda yozib bitirgan, ya’ni bugungi til bilan aytganda, ona tilimizning birinchi akademik lug’ati bundan salkam ming yil avval yaratilgan. Bunday lug’atlar boshqa xalqlarda, jumladan, ruslarda V.I.Dalning mashhur izolli lug’ati 1819-yilda yozilgan va 1863–1866-yillarda nashr qilingan. Birinchi ingliz tilli lug’ati esa 1552-yilda Richard Xaloet tomonidan tuzilgan. Agar hisob qilsangiz turkiy so’zlar lug’ati rus va ingliz tilidagi lug’atlardan besh-yetti asr avval yaratilganiga tarixning o’zi guvoh...

Oksford universiteti professori Jon Grivs 1643-yildan boshlab “Ziji jadid Ko’ragoniy” asarini ilmiy tadqiq qila boshlaydi va Ulug’bekning yulduzlar katalogidan olingan 98 ta yulduz holatini 1648-yili e’lon qildi. Keyinchalik esa, u Mirzo Ulug’bekning to’rt qismidan iborat “Ziji”ning birinchi kitobini lotin tiliga tarjima qilib nashr etadi.

Tarixa bu singari misollarni istagancha topish, qiyoslash mumkin. Yurtimiz zaminida tavallud topib, dunyo tamadduniga munosib hissa qo’shgan bobolarimizning ilmiy-madaniy

meroslar, shubhasiz, xalqimiz tarixidagi yorqin sahilafalardir.

Ammo bu sharafli tarixni ko’rolmaydigan, unga hasad ko’zi bilan qaraydigan “tarixchilar” hamma

zamonlarda ham bo’lgan. Bunga ko’plab misollarni keltirish mumkin. Yaqinda millatchi Zaxar Pribel’pinning shovinistlarcha tuhamatidan keyin kuni kecha haqiqatni soxtalashiruvchi, bir qator turkiy xalqlar tarixini chippakka chigarruvchi “tarixchi” Mixail Smolinnings tuhamatlarini ham eshitdi.

“O’ynab gapirsang ham, o’ylab gapir”, de-

(Davomi 2-sahifada) ➤

Xalqimizda “Shamol bo’lmasa terakning uchi qimirlamaydi”, degan gap bor. Har issiq, har sovuqning ham o’ziga yarasha sababi bo’ladi. Keyingi paytlarda tarix axlatxonasidan joy olib bo’lgan sovet imperiyasini qayta tiklash, bugun xalqaro maydonda katta nufuz va humat-ehtriromga sazovor bo’lib, dunyoga o’z so’zini aytu boshlagan, madaniy-ma’naviy jahbada ko’plarga namuna bo’layotgan milliy respublikalarni orqaga qaytarish, mash’um ittifoqni tiklash maqsadida turli oshkora-pinhona bayonottlar berilmoqda.

SHAMOL QAYERDAN ESAYAPTI?

Bunday mas’uliyatsiz chiqishlarni o’tmisht tarixdan butunlay bexabar, savodsiz, o’qish-yozishni bilmaydigan odamlar emas, davlatning rasmiy tashqi siyosatini belgilash ishiga hissa qo’shishtarajasi sagligi mas’ullar aytayotgani va bunga o’z joyida jiddiy, ta’sirchan munosabat bildirilayotgani g’oyat taassufli. “Bu – bizning rasmiy siyosatimiz emas, shunchaki bir-ikki kishining shaxsiy fikri”, deyish va shu bilan qo’natlanish ma’lum maqsad yo’lida urchitilayotgan xavfli illatning ildiziga suv quyishdan boshqa hech narsa emas.

“O’ynab gapirsang ham, o’ylab gapir”, de-

gan gap bor. Gapirish kerak bo’lsa, faqat bir

tomon emas, boshqa tomonlarda ham gap bor. Ammo uzoq o’tmisht boshtag qat’iy amal qilib kelinayotgan milliy odob-axloq qoidalari borki, ko’p tarixiy haqiqatlarni izzaga solib, insof-diyonatli kishilarni izza qilish niyatimiz yo’q. Shu bois ham, biz, masalan: “Ulug’” ajodolarimiz falakiyot ilmida olis yulduzlargacha yetib borganlarida, donishmand Sharq Ovrupo mualimlariiga aylanganlari- da ba’zi xalqlar o’rmonda ayiq terisini yopilab, yarim yalang’och yurishgan”, deyishdan tiyilamiz.

(Davomi 2-sahifada) ➤

BU SPEKTAKLNI KO’RDINGIZMI?

“TURKISTON BOLALARI”

Jadidlik harakati, o’sha davr voqealari haqida sahna asarlari deyarli yozilmaganini nazarda tutsak, O’zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a’zosi, iste’dodli ijodkor Go’zaloy Matyoqubovning ushbu mavzuga qo’l urgani e’tiborga loyiq. Muallif “Turkiston bolalari” nomli sahna asarini Javlon Jovliyevning “Qo’rqma” romanini hamda Bahrom Irzayevning “O’zbek yoshlari va xorijiy ta’lim” kitobidan foydalangan holda yaratgan.

Pyesada Turkistonni ozod, mustaqil ko’rishni orzu qilgan, shu yo’lda kurashgan, jadid bobolarimiz ko’magida Germaniyada o’qib qaytgan talabalarning taqdiri haqida hikoya qilinadi. Yoshlari, tanlagan kasblari turlicha bo’lgan bu talabalarini bitta maqsad – Turkistonni yuksaltirish maqsadida birlashtirilgan. Bu maqsad yo’lida ular bor kuch-g’ayratlarini sarflaydilar, hatto jonlari fido etadilar. Afsuski, ularning orzu-intilishlari, mehnatlari uvol ketadi. Yurtga qaytib, ezzulik yo’lida ish boshlagan yoshlarning boshiga jadidlarning kuni tushadi, sovet hukumatining qonli siyosati ularni o’z domiga tortadi.

Yaqinda O’zbekiston drama teatrida G.Matyqubovning “Turkiston bolalari” nomli ikki pardali dramasini yosh rejissyor Rasuljon Tog’ayqulov ustoz san’atkori Olimjon Salimov badiiy rahbarligida sahnalashtirgan spektakl premyerasi bo’lib o’tdi. Sahnalashtiruvchi rassom Sergey Chufarov, liboslar rassomi Rayhon Yo’ldosheva.

Yurtimizning taniqli fan va san’at namoyandalari hamda yosh ijodkorlarning mazkur spektakl haqidagi taassurotlari bilan tanishasiz.

(Davomi 4-sahifada) ➤

ZAMONA JADIDLARI

DUNYONING ENG ULUG’ IMORATINI QURAYOTGAN INSONLAR

TAHRIRIYATDAN: Farzandlarimiz kelajagini o’ylagan ma’rifatparvar zamondoshlarimiz bor ekan, demak, xalqimiz ma’naviyati yuksalib boraveradi. Prezidentimizning 2023-yil “1-oktabr – O’qituvchi va murabbiylar kuni” munosabati bilan ustozlarga yo’llagan tabridiga shunday satrlar bor: “Bugungi kunda mamlakatimizda maktab ta’limini qo’llab-quvvatlash va rivojlanishiga umummilliy harakatga aylanib bormoqda. Xususan, navoiylik Abdurakim Saksonov, samarqandlik Quyosh Haqberdiyev, Ilhom Rustamov, buxorolik Oybek Namozov, qashqadaryolik Nurbek Ergashev kabi o’nbab tadbirkorlarimiz o’z hududlariga yangi maktablar qurgani, ta’lim dargohlarini kapital rekonstruksiya qilib, zamona yasosa jihozlab bergani, ohangaronlik oqsoqlar shoirimiz Barot ota Isroilov esa hovlisida kutubxonasi ochib, uni o’z hisobidan 10 mingta kitob bilan ta’minlab, bu ma’rifat maskanini qishloq o’quvchilariga sovg’ aqilgani har qancha tahsinga sazovor”.

Gazetamizning mazkur sonida davlatimiz rahbari tabrigida ta’kidlab o’tilgan navoiylik tadbirkor Abdurakim Saksonov haqida hikoya qilamiz.

Turkiston jadidlarining fozil namoyandasida Abdulla Avloniyning “Maktab – dunyo imoratlari ichida eng ulug’idir”, degan so’zlariда chucher ma’no bor.

Oramizda shunday insonlar borki, ular o’z dardi, tashvishidan orib, dunyoning eng ulug’ imoratini qurmoqdalar.

Ha, shunday zamondoshlarimiz borki, ular o’z faoliyatlarini davoma bora bilimi va tajribasini yurt, xalq farovonligi uchun safarbar etadi.

Albatta, inson hayotda mehnati, olib borayotgan xayrlari va ezzuliklari bilan qadr topadi.

(Davomi 2-sahifada) ➤

TARIX VA TAQDIR

AMIRNING AHVOLI TANG EDI

Roppa-rosa 30 yil muqaddam “O’zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasida “Amir nega Behbudiya qo’l bermadi?” sarlavhali badia bosildi. G’oyatda zukku va nozika’tob kuzatishlar mahsuli bo’lmish mazkur badia mualifi, atoqli ustoz adib Ibrahim G’afurov 1917-yil 7-aprel kuni Buxorodagi “Rahimxoniy” mehmonxonasida yuz bergen tarixiy voqeasi haqida g’oyatda sinchkovlik ilo so’z yuritadilar.

Voqeanning muxtasar tafsiloti tubandagicha: ayni bahor kezlarasi usuli qadim va usuli jadid tarafdorlari o’tasida ziddiyat tahlilikli tus oladi. Bunga yo’l qo’ymaslik maqsadida Buxoroda amir nomidan islohotlar manifesti e’lon qilinishi haqidagi xabar aholi orasida keng targaladi. Ushbu voqe munosabati bilan, xususan, to’s-to’polon gazak olib tarqab ketishiga yo’l qo’ymaslik xavotirida general Kuropatkin Samarqand voliysiga rasman murojaat yo’llab, u yerdan vakil yuborilishini so’raydi.

(Davomi 8-sahifada) ➤

PARLAMENT

ZIYOLILAR MAS'ULIYATI

2023-yil 22-dekabr kuni Prezidentimiz raisligida o'tka-zilgan Respublika Ma'naviyat va ma'rifat kengashining kengaytirilgan yig'ilishida ilgari surilgan tashabbuslar, soha rivojiga qaratilgan aniq rejalar ma'naviy-ma'rifiy ishlarni sifat jihatidan yangi bosqichga ko'taradi. Madaniyat, ma'naviyat yo'nalishidagi ishlar har bir soha vakiliga daxldor.

Oly Majlis Qonunchilik palatasining Fan, ta'lif, madaniyat va sport masalalari qo'mitasi hamda Yoshlar masalalari bo'yicha komissiyasi tashabbusi bilan "Yangi O'zbekiston taraqqiyotining ma'naviy-ma'rifiy islohotlarda ziylolarning o'rni" mavzuida ma'naviy-ma'rifiy tadbir o'tka-zildi.

– Mamlakatimizda milliy madaniyatni yanada rivojlantirish, moddiy va nomoddiy madaniy meroz durdonalarini saqlash va targ'ib etish, xalq og'zaki ijodiyoti va havaskorlik san'atini yanada ommalashtirish, yurtimizning jahon madaniy makoniga faol integratsiyalashuvini ta'minlashga qaratilgan tizimli choratadbirlar amalga oshirilmoqda, – dedi deputat Oydin Abdullayeva. – Xususan, "Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to'g'risida"gi qonun qabul qilingan, unda madaniy faoliyat sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari belgilab berildi.

O'tgan davrda milliy an'analarimiz asrab-avaylash va boyitish maqsadida Maqom, Baxshchilik va Askiya san'ati markazlari tashkil etilgani, "Babor" raqs ansambl, Davlat filarmoniysi, Davlat simfonik orkestri kabi 20 dan ortiq muassasalar faoliyati yo'lga qo'yilgani e'tiborga molik.

Deputatlardan sohada olib borilayotgan ishlar haqida so'z yuritib, Prezident raisligidagi yig'ilishda ilgari surilgan tashabbuslarga to'xtaldi. Shuningdek, yoshlarini milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhiida tarbiyalash, navqiron avlod vakillarning yurtimizdagi islohotlar jarayonidagi ishtirokini oshirish haqida ham so'z yuritildi.

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirda "Jadid" gazetasining taqdimoti bo'lib o'tdi. Ta'kidlanganidek, davlatimiz rahbarining tashabbusi bilan chop etilgan "Jadid" gazetasini Vatan va xalq manfaatlari yo'llida jon fido qilgan millat oydinlari – jadid bobolarimiz hayoti va faoliyatini keng targ'ib etishda o'ziga xos tafakkur maydoni bo'lib xizmat qildi!

– Davlatimiz rahbarining mamlakatimiz o'z taraqqiyotining yangi, yuksak bosqichiga kirayotgan hozirgi paytda biza ga jadid bobolarimiz kabi g'arb ilm-fan yutuqlari bilan birga, milliy qadriyatlarni ruhida tarbiya topgan yetuk kadrlar suv bilan havodek zarurligi haqidagi so'zlar shunchaki tarixiy ma'lumot emas, balki har birimiz uchun jiddiy chaqiriq ekanini teran anglashimiz shart. "Jadid" gazetasini ana shunday jasoratli ziylolilar uchun asosiy minbarga aylanishiga bel bog'laganmiz va bu borada barcha jonkuyar, fidoyi yurdoshlarimizni ijodiy hamkorlikka chorlaymiz, – dedi "Jadid" gazetasini bosh muharriri Iqbol Mirzaaliyev.

Tadbirda O'zbekistonda xizmat ko'stagan yoshlar murabbiyi, "Mehnat shuhradi" ordeni sohibi Munavvara Abdullayeva so'z olib, bugungi kunda butun dunyoda yuz berayotgan global mashavir jarayonida mamlakatimizda milliy madaniyatni yanada rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar, ziylolarning xalqimiz oldidagi vazifalari haqida fikr-mulohazarlarini bildirdi.

Muhtarama KOMILOVA,
O'za

DUNYONING ENG ULUG' IMORATINI QURAYOTGAN INSONLAR

(Boshlanishi 1-sahifada)

Ko'p yillardan buyon quruvchilik va xizmat ko'stashit sohalarda faoliyat yuritib kelayotgan tadbirkorning mehnati alohida e'tirof etildi.

Abdukarim Saksonovni nafaqat tumanda, balki yurtimizning barcha hududlarida ham yaxshi bilishadi. U nafaqat kamtarin, ochiqo'ngil inson, balki saxovatpesha tadbirkor ham. Ayni paytda "Saksonov" MCHJ nomli katta kompaniyani boshqaradi. Kompaniyada bugun uch ming nafarga yaqin fuqaro turli yo'nalishlarda mehnat qilbel kelmoqda.

1975-yil 7-aprelda Navbahor tumanning Ortig Farmonov mahallasida tavallud topgan Abdukarim Saksonov 1996-yildan xususiy tadbirkor sifatida tanila boshladi. Dastlab o'quv qurollari savdosi bilan shug'ullangan tadbirkor 2011-yilda "Saksonov" mas'uliyati cheklangan jamiyatiga asos soldi.

– Tinimsiz harakat va oldinga intilish muvaffaqiyatlar garovidir, – deydi Abdukarim aka. – Bugun yurtimizda Prezidentimiz tashabbuslari va qo'llab-quvvatlashlari tufayli tadbirkorlarga keng imkoniyatlar berildi. Ularning erkin faoliyat yuritishi, iqtisodiy jihatdan baqvvut bo'lishi uchun

Abdukarim SAKSONOV,
tadbirkor

barcha sharoitlar yaratilgan. Ular foydalaniib, biznes soha vakillari halollik yo'lini tutib, ham o'z korxonasi iqtisodiyoti, ham yurt taraqqiyotiga munosib hissasini qo'shishi kerak. Bitta ish o'rni yaratish ham aslida fidoyiliklidir.

Bugun Navoiy shahrin ulkan qurilishlar va bonyodkorliklar maydoniga qiyoslash mumkin. O'tgan davr mobaynida tadbirkor tomonidan o'ziga xos landshaft va dizaynda qurilgan ko'p qavatlari turar joy binolari, yirik savdo majmuasi foydalishiga topshirildi. Joriy o'quv yilda ming nafarga yaqin o'quvchini o'z bag'riga olgan ta'lif muassasasi ham ana shunday bonyodkorlik ishlardan biridir.

– Navoiy shahrida tadbirkor tomonidan 23 milliard so'nlilik homiylik mablag'lari hisobidan bunyod etilgan 990 o'rini yangi maktab joriy o'quv yilda foydalishiga topshirildi, – deydi shahar maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi boshlig'i Shalola Hamidova. – Besh qavatlari ta'lif muassasida o'quvchilarning ta'lif-tarbiya olishlari uchun barcha sharoitlar yaratilgan. Binoda lift, oshxonalar, kutubxonalar, turli fan laboratoriya xonalari, sport zali, futbol va basketbol maydonlari, o'quvchilarning madaniy hordiq chigarchisi uchun dam olish joylari mavjud. Maktabga o'quvchilar alohida suhabat orgalari tanlab olindi. Bu

ham o'quvchilarga bugungi kun talablari asosida ta'lif-tarbiya berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Rahramonimiz muntazam ravishda xayrli ishlarni amalga oshirib keladi. Ammu bu haqda gapirishni, "ko'z-ko'z" qilishni xush ko'rmaydi, "O'ng qo'ling berganini chap qo'ling bilmas" naqlini shior qilib olgan tadbirkor "Nima keragi bor, shart emas", deya suhbatga yakun yasab qo'ya qoladi.

– Xalq dardini o'z dardi, deb biladijan tadbirkor 2019-yili Xalq deputatlari Navbahor tumani Kengashi deputatligiga saylangan. Ishonch esa, katta mas'uliyat degani, – deydi Qonunchilik palatasi deputati yordamchisi Rustam Sailxonov. – Savovatpesha deputat Abdukarim Saksonov ijtimoiy yordamga muhtoj oilalarga amaliy ordoni bilan taqdirlandi.

Ayniqsa, koronavirus pandemiyasi davrida "Saxovat va ko'mak" jamg'armasiga katta miqdorda mablag'lari o'tkazganin navoiyliklar yaxshi bilishadi. Navbahor tumani idarasi "Qalqonota" va Mirzo Ulug'bek nomidagi mahalla fuqarolar yig'lni aholisiga bir necha marta oziq-ovqat mahsulotlarini bepul tarqatdi. Hudud aholisidan kompaniyada ishlayotgan ishchi-xodimlar uchun maxsus avtobuslar ajratilgan.

Bugun ham Abdukarim Saksonov aholiga sifatlari va zamona yizmat ko'stashini maqsad qilib, yangi loyiha va innovatsiyalari ustida tinimisiz izlanishlar olib bormoqda. "Avvalo, qilayotgan ishingizdan fuqarolarimiz rozi bo'lishi kerak, shunda haqiqiy xalqchil tadbirkor bo'lamiz", deydi rahmonimiz.

Bir necha yil oldin Abdukarim Saksonov Navoiy shahrida "Tashabbuslar" sayilohin barpo etgan edi. Hududdagi sport maydonchalar, kichik amfiteatr, jizobil favorolar, so'lim daraxtlar, eng muhibi, o'ziga xos landshaft-dizayn nafaqat yoshlarning, balki shahar ahlining sevimli maskaniga aylangan.

Mamlakatimizda yurt ravnagi, xalq farovonligi yo'lida qilingan mehnat, ilgari surilgan tashabbuslar doimo qadrangan, qo'llab-quvvatlashlangan. Savovatpesha tadbirkor Abdukarim Saksonovning mehnatlari ham munosib baholarnoqda. U mustaqilligimizning 30 yilligi arafasida Prezidentimiz Farmoniga binoan "Shuhrat" medali, 2023-yilda esa "Mehnat shuhradi" ordeni bilan taqdirlandi.

Abduvali BO'RUYEV
Siroj ASLOMOV o'lgan suratlar.

INSON QALBI BILAN HAZILLASHMANG SIZ...

(Boshlanishi 1-sahifada)

Imperiyaparast "tarixchi"ning "NTV" telekanalidagi chiqishida aytgan gaplaridan, birinchi navbatda, ulug' xalqlarning tarixini, insonlarning tarixini buzib talqin qilishga urinayotgani yaqqaq sezildi. Nahotki, odam shu darajada nodonlikka berisha, butun dunyo ahliga qarab bermalol yolg'on so'zlasa! Balki bu alamli so'zlardir!

Shoir o'z xalqi bilan g'ururlanib davom etadi:

Jahonlar yaratarlik
Tarixiy kamoling bor.

Ozod vatan egasi,
O'z ko'ksingda o'z quyosh,
Quyoshday zavol bilmas
Yarqiroq jamoling bor.

Xuddi shu tarixingni,
Shu yering, quyoshingni,
Bilming, do'stliginingi
... Qullik kishanlarida

Qilmoq bo'ladi ma'tal.

Ustozi shoir endi xalqlarning kamolini ko'rolmaydigan tuhmatchilarining yovuz maqсадini zukkolik bilan o'quvchiga anglatadi. Ya'ni bizni "qullik kishanlarida" tutib turmoqchi bo'lgani kimsalarning qilmishini fosh etadi. She'r mazmunan yanada teranlashib boradi:

Ular ne-ne paktlarga
Og'uli muhr bosib,
Jahannam qopqasini
Yer yuzida ochmoqchi...

Dunyodagi yovuz kuchlarning bundan ming yil avval ham, bundan yuz yil avval ham, bugun ham qabilha maqsadlari ma'nosini o'zgarmas – bir xildir, ammo turlicha ko'rinishlarda

bo'lishi mumkin. Ular boshqa xalqlarning tinch-totuv yashashini, o'zga yurtlarning gullab-yashnashini ko'rolmaydilar. O'zgalar hisobiga yashashni, bosqinchilikni, talonchilikni ko'zlaydilar. Buni tarix isbotlaydi.

Shoir she'rnini yakunlar ekan, buyuk xalqimizga qarata rag'baltantiruvchi so'zlarini yatadi:

Bir zo'r ur, gurillasin
Bilag'onlik ijoding,
Sening bilan shoirning
Manglayi yarqiroqdir.

Akademik shoir G'afur G'ulomning she'riyati an'analarini munosib davom ettirgan ustoz Abdulla Oripovning ushu satrulari ham o'z vaqtida xalqimizning kelajagiqa g'arazilni qarochchi kimsalarni ogohlikkacha qaradi:

Inson qalbi bilan hazillashmang Siz,
Unda millat yashar, unda til yashar.
Unda ajvod faxri yashaydi so'zsiz,
Unda istiqomat qiladi bashar.

She'rning davomini yaxshi bilasiz.
Mustaqillikka erishgan yurtimizning kundan kunga gullab-yashnayotgani, dunyo mamlakatlari orasida teng huguqli bo'lub, kelajakka dadil odimlab borayotganidan tinchini yo'qotgan kimsalar ko'p. Ular o'z davlati va xalqlining tashvishlarini yengillatish choralarini ko'rgani ma'qul emasni? Nahotki, ular o'z hayotining mazmunini tuhmatchilikda, talonchilikda, deb bilsalar? Nahotki, urushsiz, ahil umrguzaronlik qilishni bilsalar? Avaliga jahling chiqadi, keyin esa, ularga achinasan kishi...

Humoyun AKBAROV

(Boshlanishi 1-sahifada)

Dunyo asta-sekin keng ko'lamlari harbiy jarayoniga yaqinlashib borayotgan, harbiy "musht"ni ko'stisib do'q qilish oddiy odat tusiga aylanayotgan, zamona yizmat frontida bir emas, bir necha yo'nalishlarda chinakam jang ketayotgan, har kuni yuzlab oilalar otasiz, bo'quvchisiz qolayotgan, uylar yonayotgan, unumdar dalalar portlovchi vositalar bilan to'yin-tirayotgan bir paytda tinchlik, millatlararo do'stlik, manfaatli hamkorlik ishiga ziyorat etiladi.

Men unga javob qilib: "Muhtaram janob, Toshkent azaldan do'stlik, tinchlik shahri, uning bu maqomini butun dunyo tan olgan, velosipedni qayta ixtiro qilishga mutlaqo hojat yo'q. Ikkinchidan, bunday savob ishga kirishmoqchi bo'lgan kishi, avvalo, o'z uyida tinchlik-xotirjamlik o'natishni zarur. Bunday qilmay turib, qo'shining uyiga borgan kishi kulgiga qoladi. Yaxshisi, men sizga tinchligini yo'qotgan, yarim vayronaga aylangan boshqa shaharlarni nomzod sifatida taklif qilishim mumkin".

O'tgan asrning to'qsoninchiligi yillari boshlarida ittifoqchi respublikalar mustaqillikka erishgach, Moskva jamoatiligi vakillari matbuotda, radio-televiziyada qarayotgan, harbiy qilishga mutlaqo bo'lgan shahriga aylantirish mumkin", dedi savovatpeshalik qilib. Bu taklifni bundan uch oy avval Bishkek shahrida o'tkazilgan madaniyat xodimlari forumida boshqa bir targ'ibotchi ham o'ta ko'tarinkin posfosa o'rtaqda tashladi.

Men unga javob qilib: "Muhtaram janob, Toshkent azaldan do'stlik, tinchlik shahri, uning bu maqomini butun dunyo tan olgan, velosipedni qayta ixtiro qilishga mutlaqo hojat yo'q. Ikkinchidan, bunday savob ishga kirishmoqchi bo'lgan kishi, avvalo, o'z uyida tinchlik-xotirjamlik o'natishni zarur. Bunday qilmay turib, qo'shining uyiga borgan kishi kulgiga qoladi. Yaxshisi, men sizga tinchligini yo'qotgan, yarim vayronaga aylangan boshqa shaharlarni nomzod sifatida taklif qilishim mumkin".

O'sha yillari Ivanovodagi to'qimachilik korxonalarida ishlayotgan xodimlar nomidan sobiq ittifoqning katta minbariga chiqqan bir deputat ayol: "O'zbeklar bizga paxta yetkazib berishni kechkitirishlari, xomashyo bahosini oshirishlariga yo'l qo'yamiz, o'zboshimchalarga chora ko'rilishini talab qilamiz", deb shovqin solgan edi.

Bugun o'tmishtda qolib ketgan mana shu tekintomoqlik turlicha ko'rinishlarda qo'smsashda va bu qo'msash mantiqqa mutlaqo zid, hatto kulgili orzu-xayloqga aylanayotir. Odamot ni-malarini orzu qilmaydi, deysiz. Yosining bir joyga borganda yoshligingni, bebob bo'ydoqlik yillarini qo'msasan, ammo bu davr tushingga kirma kirdiki, o'sha holating hech qachon qaytb kelmaydi. Shu bois, bo'ladijan gapni gapirish kerak.

Bir donishmand bobomiz: "Bir maqсад yo'lida oldinga tomon ildamlab borayotgan odam yo'lida uchragan har bir kuchchaga e'tibor beraversa, ko'p vaqt yo'qoldi", deyan.

O'zimizning bobomiz shunday degan. Bu ulug' nasihatni aslo unutmaymiz. Ammo... shamolning yo'nalishiga ham qarab turamiz.

Ahmadjon MELIBOYEV

TALQIN

“SIZNING ARMONINGIZ YASHAR QAROG‘DA...”

Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Rauf Parfi, Cho‘lpon Ergash, Omon Matjon, Jamol Kamol, Ma’ruf Jalil, Muhammad Ali va boshqalarning jadid bobolarimizga va o‘z ijodlarida jadidlar ruhini, jadidona kayfiyatni dadillik bilan davom ettirgan Usmon Nosir, Oybek, Shayxzoda, Mirtemirlar va qataq‘on qilingan boshqa ijodkorlar xotirasiga atalgan dardkash misralarida, cheksiz bir muhabbat alangasida isigan she’rlarida poyonsiz bir nafratning, yengib bo‘lmaydigan shiddatlari g‘azabning ham taftini sezasan kishi.

Davr-u davronqa nafratning... Qonxo‘r zamonga nafratning... Lirik “men” ma‘naviy olamida muhabbat va g‘azab birligi shoir e’tiqodining poydorligini, lirik kayfiyatning kolamini belgilaydi. Haqiqiy va haqqoni sheriyat zamonlarning uztigan rishtalarini ularchi, begonasiragan avlodlarni bir-biriga yaqinlashtirib, qondoshlikni tiklovchi ma‘naviy-estetik robita ekanligi yana bir karra ayon bo‘ladi. Ishonch bilan aytish mumkinki, stalinizm hukmron chog‘larda, ulkan bir mamlakatni qabobat va razolatlar boshqarayotgan mahallarda Abdurauf Fitrat, Abdulhamid Cho‘lpon, Abdulla Qodiriy, Usmon Nosir, Oybek, Shayxzoda, Mirtemir singari sofdil va muqaddas insonorlari turli-tuman illatarga ko‘milgan jamiyatning Poklik, Odamiylik, Soflik, Ezguqlik Orollari edi!..

Qataq‘onga uchrangan aksariyat ijodkorlarning omad-sizligi-yu fojaviy qismattalarining tub sabablari shu nuqtada:

da tutashadi: davr illatlariga bo‘yin egmaslik. Abdulla Oripovning qatag‘on qilingan ijodkorlarga bag‘ishlangan she’rlarida ushbu haqiqatning in’ikosini ko‘ramiz. Ayon bo‘ladiki, jabr va qo‘rquvga, yolg‘on va aldovga asoslan-gan jamiyatda barcha ma‘naviy fazilatlar, botiniy-axloqiy qadriyatlardan nafaqat o‘z qimmatini yo‘qtodati, qadrsizlan-di, balki insonni halokatga eltuvchi aks xislatga aylanadi. Qabib va razolatlar dunyosida ezzulkinking yo‘q qilinishi mugarrardir.

Zamonga moslashishni istamaganlarni, davr yo‘rig‘iga yurmaganlarni, ya‘ni ma‘naviy o‘limga ko‘nmaganlarni – jismoniy o‘lim kutadi. Qo‘rquv va yovuzlik dunyosining taomili, buzilmas “hayot” qonuni shunday edi. Bu temir qonun o‘zinинг yakka-yu yolg‘iz “o‘lim” degan mantiq‘iga suyanardi. Insonni yoki insonda insonlikni o‘ldirishga qaratilgan bu yovuz dik-tatura butun boshli mamlakatni o‘liklar sultanatiga aylantirishni maqsad qilib qo‘ygandi.

Osha vaqtida, XX asrning 30 – 50-yillarda ham, bu kun ham jamiyat ma‘naviy o‘lim haqidagi jiddiyroq o‘ylagan emas. Jismoniy o‘lim vahimasi bunga imkon bermagan. Shuning uchun biz qatag‘on qurbanlari, deganda hamisha ma‘naviy o‘limni e’tibordan sog‘it qilayotmiz. Vaholanki, ma‘naviy o‘lim miyosi va oqibatlarini yanada dahshatliroqdir. Fojia va yo‘qotishlarning ana shu qatlamlariga yetib borish, ehti-mol, so‘z san‘atining kelgusi vazifalaridandir.

Abdulla Oripovning bevaqt ketgan ustozlar ruhiga ehtirom bilan bitilgan bag‘ishlovlari tushuntrib berish judayam qiyin, so‘zlar orqali ifodalab bo‘lmaydigan g‘alati bir kayfiyatni hassis yollashishlari, qiyonqoli o‘y va kechinmalarida va’daga, ontga, qasama o‘xshash nimadir bor. Ha, shoirning bu ruhdagi she’rlari xuddi qasamyoti yanglig‘ yangraydi. Bu qasamning mazmunini esa, hech shubhasiz, “tutdek to‘kilgan” avlodning e’tiqod va idealiga yangi lirik qahramonning samimiyo sadoqati belgilaydi.

Sizning armoningiz yashar qarog‘da
Balki u bo‘ylagay asrlarni ham...

Shoir ustozlarning ezuq armonlari, ayni avjida uzilgan or-zulari kelgusi orqali ifodalarga, bo‘lg‘usasi asrlarga ham yetib borajiga chin dildan ishonadi. Yangi lirik qahramonning mal‘aviy olamida quvonchdan ko‘ra o‘kinching, orzumandlikdan ko‘ra hasratnishinlikning, umuman, orzulardan ko‘ra armonning yetakchi kechinma darajasiga ko‘tarilishi ana shu bilan izohlansa kerak.

“Sizning armoningiz yashar qarog‘da...” Ha, bu amalni qasamyod faqat Mirtemirga emas, balki mustabid zamонадирини chil-chil sindirgan barcha ma‘naviy salaflarga qara-ta yitilgan edi. Gap shundaki, ularning hammasini ham o‘sha davorda bimalol tilga olish mumkin emasdi. Tasodifiy emaski, muallif keyingi baytda “men”ni shoir, deb ataydi:

ko‘ra uning qahramonlari – Otabek va Kumush ko‘proq kuyulanadi. Abdurauf Fitrat va Abdulhamid Cho‘lpon nomlarini esa o‘sha davr she’rlarida, deyarli, uchratmaymiz. Faqat Abdulla Oripovning oltimishchi yillarda yozilgan “Yozajakman” (1968) radifli mashhur g‘azalida bir bayt bor... Mana o‘sha bayt:

*Osmon elining turfa-tuman yulduzi ko‘pdir,
Xo‘bdır barisi, ravshani – Cho‘lpon yozajakman.*

Shoir bu satrlar orgali nima demoqchi? Gap haqiqatan ham, osmon elining turfa-tuman yulduzları haqida bor-moddamikan? Chindan ham “Cho‘lpon” faqat yulduzni anglatarmikan? Bu va boshqa bir qator savollarga javob berish uchun she’rni batafsilroq tahlil qilishga to‘g‘ri keladi.

*Osmon elining turfa-tuman yulduzi ko‘pdir,
Xo‘bdır barisi, ravshani-cho‘lpon yozajakman.*

ta‘kidlar ekan, biringa o‘z alamlarini to‘kib solmasdan, umuman, san‘atkor fojasiini kuylamoqchi. Mazkur bayt ham “Yozajakman” g‘azalining ayni shoir fojasi haqidagi asar ekanini daillaydi:

*Soldi dilima qancha alam u sho‘xi badhu,
Bilmamki, axir qay biri qurban, yozajakman.*

“Men” diliha cheksiz alam solgan “u sho‘xi badhu” shoirlar fojasining klassik nomidir... Keyin esa buyuk Cho‘lponning muborak nomi muhurlangan bayt keladi.

*Osmon elining turfa-tuman yulduzi ko‘pdir,
Xo‘bdır barisi, ravshani-cho‘lpon yozajakman.*

Bu misralar orgali g‘azalda faqat muallif o‘z alamlarini va umuman, san‘atkor qismatining fojaviyligi to‘g‘risida emas, hamda muayyan bir ormandiz shoir tagdiri xususida kuyunib so‘zlayotgani ayon bo‘ladi. Abdulla Oripov “cho‘lpon” obrazni bilan so‘z o‘yini qildi. Ha, “cho‘lpon” faqat yulduzning nomi emas, balki milliy-ma‘naviy e’tiqodimizning yo‘lboshchilaridan, she’riyatim osmonining yulduzlaridan biri – XX asr badiiy-estetik tafakkurimizning tong yulduzi Abdulhamid Cho‘lpon to‘g‘risida so‘z ketayotganini tushunamiz. “Cho‘lpon” istiorasining “yozajakman” ta‘kid-radifi bilan yonma-yon kelishi bayting ma‘no ufqlarini yanada kengaytirgan. Muallif shu orgali o‘zining Cho‘lpon ruhiga cheksiz muhabbatini, Cho‘lpon yo‘liga sadoqatini ham ifodalagan. Qolaversa, Abdulla Oripovning “cho‘lpon” nomi zikr etilgan tagdor satrlarida Abdulhamid Cho‘lponning o‘zining mash-hur misralariga ham ishora bor.

*Muhabbat osmonida go‘zal cho‘lpon edim, do’stlar,
Quyoshning nuriga toqat qilolmay yerga botdim-ku .*

Haqiqatan ham, “Yozajakman” (1968) g‘azalida milliy armonimiz – bir paytlar ma‘naviyatimiz osmonida porlagan go‘zal Cho‘lponning zulmat saltanatiga toqat qilolmay “verga botishi” alam bilan eslanadiki, shunga hech qanday shubha yo‘q.

Bermalol aytilish mumkinki, “ey johili nokas” xitobi kimadir qaratilgan emas, bunda aniq birov, muayyan bir shaxs ko‘zda tutilmagan. “Men” zamonga qarshi chiqayapti. Ha, bu g‘azal sharmanda saltanat peshonasisa bitilgan g‘azabli aybnomadir. G‘azalning poetik mantig‘i va pafosi shunday jiddiy xulosa chiqarishga undaydi. Zero, “Yozajakman” kimdir, hatto kattakon arbob yoki rahbaridan xafa bo‘lib yozilgan she’r emas. Balki Abdulla Oripovning she’rni va shoirni poymol qilgan, inson shaxsini va erkini oyogosti qilgan yovuz jamiyatga, “puchak jonlar” ahliga isyonidi.

Yosh va yangi avlodning 60-yillardagi shoirona dil anduhlari, otashin poetik kechinmalari yangi estetik idealni shakllantiradigan xuddi mana shunday ma‘naviy-badiy sar-chashmalardan edi. Shunisi aniqki, Abdulla Oripov va avlodoshlarining dardmand va milliy g‘am bilan sug‘orilgan navqiron ruhiy tarjimay holi yovuz zamoning ko‘tarinki va quvnoq ehtirosidan emas, balki jadid bobolarimizing, Fitrat va Cho‘lponlarning, Abdulla Qodiriy va Usmon Nosir-larning ozodlik armonlардан, erk hayqirqlaridan tug‘ilgandi. Ularning yosh va mardona dilnomalari, shikasta ko‘ngil rozi mustabid tuzum va hokimiyat tomonidan tushovlan-gan, evriliq So‘z va She‘r shakl-shamoyiliidagi “shodlik qo‘shini” dan (Rauf Parfi) emas, aksincha, zanjirband qilin-gan ko‘ngilarning pinhona yig‘isidin, kulishga majbur va mahkum etilgan ko‘zlarning yashirin yoshlaridan suv ichgandi. Ha, donishmand G‘afur G‘ulomning intizor yoshlari:

*Zot karvon yo‘lida yetim bo‘tadek,
Intizor ko‘zlarda halqa-halqa yosh...*

*“Betimsol Oybekning” ko‘ngil yig‘isi:
Yuragimda yig‘lar Vatanim...
“Beqiyos she‘r lochini” – Maqsud Shayxzodaning ko‘z yoshlari:*

*Meni yig‘lamas deb o‘ylar odamlar,
Lekin chaqmoqtoshga ham qo‘nar shabnamlar.
Men olamdan yashirib ko‘z yoshlarimni
Kechalari eslayman yo‘loshlarimni,*

hech shubhasiz, yosh va yangi avlodning bokira dunyosida, beg‘ubor va murg‘ak qalbida unutilmas o‘kinch, o‘chmas iz bo‘lib qolgan, uning ko‘ngil ko‘zini ohib yuborgandi.

Boku shahri

Yashar QOSIM,
Ozarbayjon Fanlar akademiyasining
bosh ilmiy xodimi,
filologiya fanlari doktori,
O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a’zosi

Boshlanishi 1-sahifada

AY-TI, OLIM BUVA VA BOSHQALAR

– Ha, besh yoki olti sentner, qay-roqi bug‘doy ham deyishadi.

– Navoiy viloyatida zamonaiviy texnologiyalar, ilm-fan yutuqlarini hayotga tabbiq etish orqali lalmi yillarda bug‘doy hosilini 20 sentnerga yetkazdi.

– Nahotki, bu juda katta yutuq!

– Albatta. Bugun dunyo insoniyat oldiga oziq-ovqat yetishmasligi, suv taqchilligi kabi juda ko‘plab muammolarni qo‘ymoqda. Ularga ilm-fan yechim topib berishi kerak.

“Shu shaytonarava kelganidan buyon Yaponidan bayuva fayz ketdi”, de gan Olim buvaga tutashgan avlodning podachisi-yu, olis o‘lkalarda suv tekinga ishlab yurgan farzandi qo‘lidagi telefonдан foydalana-yotib, o‘zi ham shunaqa narsa kashf eta olishi mumkinligini bir lahma bo‘lsa-da, o‘ylamaydi! Yaratna olish tafakkuri ishga solingandaydi, otabola bir-biridan ayrilmasdan, yengil va farovon yashash imkoniga ega bo‘lardilar. Qush kabi qanon qo‘qib ucha olmasa-da, aqzakovat, tafakkur tufayli inson yuksala oladi. Mavlono Jaloliddin Rumiy aytganlaridek, “Uchmoqqa qanon yo‘q, vale uchgayman”.

Man, turli amallarni bajarishga mo‘lljallangan algoritm va dasturiy tizimlardan iborat zamonaiviy sun‘iy intellekt ham inson ongi bajarishi mumkin bo‘lgan bir qancha vazifalarni axborot bazasiga kiritilgan ma‘lumatlar asosida amalga oshira oladi. Bu tarzi bilan u Yaponidan ketgan fayzni qaytarish imkoniga ega. Murakkab tahlillar va katta hajmdagi ma‘lumatlar bilan ishlovchi dasturlarni o‘z ichiga olib, mantiqli izchil mulohaza qilish hamda tavsija berish qobiliyatiga ega sun‘iy intellektidan ortda qolib, uni ishlata olmaslik, unga qaramlikni keltirib chiqaradi. Aks holda u yuksak tafakkur sohiblarining yordamchisiga aylanadi.

Behzod Salomov yuksak sa-lohiyatli zamonaiviy o‘zbek. Poliglot – olti tilni mukammal biladi, musavvir, haykaltarosh, animator, rejissyor. “Bir yigitga qirq hunar oz” deganlaridek, qiziqishlari sarhad bilmaydi. Aksariyat dunyo mamlakatlarini aylanib chiqqan, hindlar orasida yashagan, turli dinlar, e’tiqoddarlardan yaxshi xabar-dor. “Futurist” nomli kinostudiya ga-sos solgan. Uning ofisida kom-pyuter sohasida yetuk mutaxassislar faoliyat yuritishiadi. Dunyoning turli mamlakatlaridan buyurtmalar olib turishadi. Ikki yillardiki, yangi tashkil etilgan Toshkent Xalqaro kinofesti-valiga dunyoning turli mamlakatlaridan oqib kelayotgan o‘nlab filmalarni qisqa fursatda o‘zbek tiliga tarjima qilib, tomoshabinlarga yetkazib beradi.

Fridrix Nisshe “Zardusht o‘gitlari” asarida “Xudo o‘ldi”, deb e‘lon qilgan edi. Agar shunday bo‘lsa, insoniyat yangi Xudoga ehtiyoj sezadi va uni o‘ylab topadi. Shu o‘rinda Ilon Maskning quydagi so‘zlarini eslash kifoya. “Agnostik-teknologlar Xudo bor yoki yo‘qligini aniqlash uchun sun‘iy super intellekt yaratayotgani eski hazil. Nihoyat ular tugatib, savol berishadi. Sun‘iy intellekt javob beradi: “Endi bor”.

U sizning yonningizda. Uni tanish esa, sizga bog‘liq bo‘limgan obyektiiv hodisadir. “Koinot cheksizligining oxiri bo‘lsa ham, inson ahmoqligining cheki yo‘q”, degan edi Albert Eynsheyn. Tafakkur ishga tushgan joyda hayot gullaydi.

Shoyim BO‘TAYEV

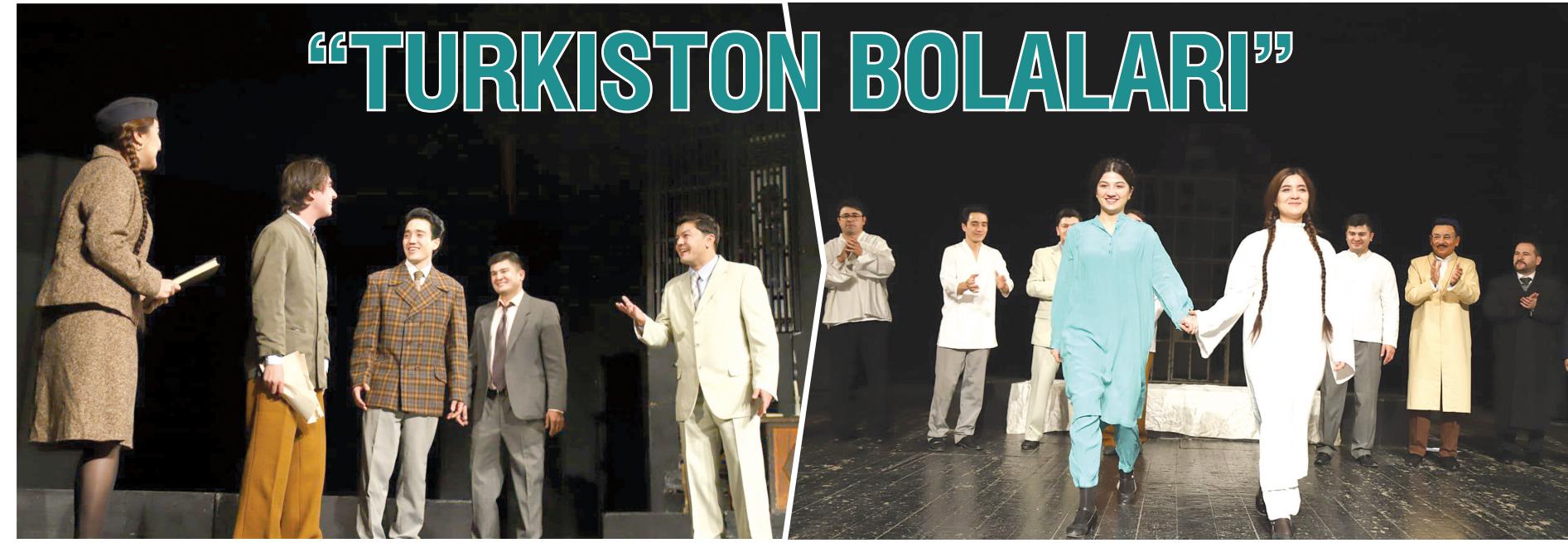

(Boshlanishi 1-sahifada)

Bahrom IRZAYEV,

tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori:
— "Turkiston bolalari" spektaklida bir guruh yoshlarning Turkiston taraqqiyotiga hissa qo'shishni niyatida olis Germaniyaga yo'l olishi, ta'lif olish jarayonidagi hayoti, Vataniga qaytgach, o'z sohalarida amalga oshirgan ulkan ishlari hamda sobji sovet hukumati tomonidan qatag'onga duchor etilishi o'ziga xos tarzda ochib berilgan.

Spektaklda o'tgan asrdagi Turkistonning ijtimoiy-siyosiy hayoti va o'tkir muammolar yurtni ozod va obod ko'rishni orzu qilgan Fayzulla Xo'jayev, Fitrat va Cho'lpion suhbati jarayonida tushuntirilgan. Ilm-fan va Vatan taraqqiyoti yo'lida hayotlarini baxshida etishga tayyor yoshlar, ularning ota-onalari, hukumat vazirlari va jadid muallimlarining Germaniyada o'qish taklifini xursandchilik bilan qarshi olishi va ularni tantanali kuzatish jarayoni tomoshabinni to'qinlanitiradi. Ularning Berlinlidi hayoti, orzu-intilishlari va ilm yo'lidagi sa'y-harakatlari Abduvahob Murodiy, Sattor Jabbor, Ahmad Shukriy, Xayriniso Majidxonova, Sultan Matqul, Maryam Sultonmurodova, Afzal Abdusaidlar timsolida ishonarli ko'rsatib berilgan va bu tomoshabinni befarrq goldirmaydi. Turkistondan professor Meyersonning borishini asarning kulminatsiyasi desak, Javlon Joyliyev "Qo'rqlma" romanida uni ashaddiy shovinist va tabiatini o'ta xunuk qilib tasvirlasa, Go'zaloy Matyoqubova Turkistonning va talabalarning "do'sti" sifatida tanishitiradi. Voqealar, kechinmalar Ahmad Shukriy (Bekzod Zokirov), Sultan Matqul (Nodir Bekmurodov), Xayriniso Majidxonova (Sabina Murodova), Maryam Sultonmurodova (Husniyabonu To'ramurotova) obrazlari orgalni ta'sirchan gavdalantirilgan. Kuzatishimcha, atrofim-dagi yoshlar ham, keksalar ham bu qahramonlarga qo'shilib kuldil, g'azablandi, kuyladi, yig'ladi. Shu o'rinda Go'zaloyning yana bir yutug'i Berlinlidi talabalarning "Ko'mak" jurnalida chop etilgan she'rlarini, maqolalarini o'zlariga o'qitganidir. Mixalkov va Afzal Abdusaid to'qnashuvni ham juda ta'sirli chiqqan. Asarda ikki obraz — Xayriniso va Maryam biriktruvchi vazifani o'tagan. Ammo ular, haqiqatan

ham, Germaniyada, J.Jovliyev ta'biri bilan aytganda, o'sha "yetmishvoylar"ning ikki ko'zi edi. Haliyani ularning Parij safari, Venadagi hayotlari yoritilmagan. Umuman, spektakl rejissori Rasuljon Tog'ayulov, sahna asariga badiiy rahbarlik qilgan O'zbekistonda xizmat ko'satsagan san'at arbobi Olimjon Salimovga ham bu go'zal asar uchun minnatdorlik bildiramiz.

Shohrux ABDURASULOV,
sahatshunoslik fanlari bo'yicha falsafa doktori:

— Spektaklda bugungi jamiyatimiz, yoshlar kamoloti uchun juda zarur g'oya-lilar ilgari surilgan. O'tgan asning 20-yil-lerida jadid ma'rifatparvarlarining tashabbusi va sa'y-harakati bilan olmon diyorida tahsil olib va Turkistonga qaytgach, fojiali tarzda qatl etilgan millat yoshlarining jasorati bugun har bir insonni hayajonga solishi, Vatanga bo'lgan muhabbatini oshirishi tabiyi. Shu ma'noda O'zbekiston davlat drama teatri jamaosini ayni mavzuga murojaat qilgani bilan qutlasak arzysi.

Drama mualifi Go'zaloy Matyoqubova Turkiston yoshlari qismatini murakkab, dramatik lavhalarda tasvirlaydi. Xususan, talabalarning Germaniya safari oldidan Vatan haqqiga qasam ichishi, rus mulozimi Meyerson bilan suhbati, hibsdagi otashini so'zlarini tomoshabinni mutaassir qiladi.

E'tiborli, spektakldagi barcha qahramonlarni, asosan, yosh aktyorlar ijo etgan. Ular sahnada bir-birimni tushunib, yaxlit ansamblga aylanishadi, mualif va

rejissyor g'oyasini ifodalashga harakat qilishadi. Jumladan, Behzod Zokirjonov ijrosidagi Ahmad Shukriy, Nodir Muhammadjonov ijrosidagi Sattor Jabbor, Husniyabonu To'ramuratova talqinidagi Maryam Sultonmurodova, Sabina Murotova gavdalantirgan Xayriniso Majidxona va obrazlarida e'tiborga molik yutqular mavjud. Ayniqsa, matonatli o'zbek qizi Xayriniso obrazi spektaklning yetakchi qahramoniga aylantirilganini qayd etish lozim. Xayriniso — millat xotin-qizlari ning chinakam timsoli, fidoyiligi, jasorati, ilm-u ma'rifikat bilan minglab tengoshlariga o'nak bo'lgan, Vatan taraqqiyoti, hurligi uchun shirin jonini nisor aylagan qahramon ayol. Uning qamoqxonada rus zobiti bilan uchrashuvi spektaklning eng ta'sirchan sahnalaridan biri bo'lib, zaifa bo'lsa-da, qaddini tik tutib, dushmanning yuziga bogishi, betiga tupurishi va yakunda dahshatli kaltaklariga turib berishini ko'rib, o'zbek qizining jasurligi, temir irodasiga tahsin o'qisiz.

Shu o'rinda ijo va talqin masalasida gi ayrim mulohazalarimizni aytib o'tsak. Spektakldagi dialoglar har qancha ta'sirchan va haroratlbo bo'limasin, aktyorlarning hali yosh ekani, muayyan o'rinnarda tajribaga muhtojligi sezilib qolgan. Aktyorlar matnini puxta o'zlashtirgan, biroq o'sha matn ortidagi dard, iztirob, alam-u qayg'u, fojialar yetarlicha his qilinmagan, aksar sahnalarda ovoz-u ehtirosiga zo'r beriladi, ortiqcha pafos, hissiyot ustuvorlik qiladi. Vaholani, kechinmalarni sukutlar ila, jim

turib ham yetkazish mumkin. Shuningdek, jadidlar — Cho'lpion (Po'lat Normatov), Fayzulla Xo'jayev (Sirojiddin Sattorov), Fitrat (Nodir Mirzaahmedov) obrazlarini tajribali aktyorlar ijo etgan bo'lsa-da, ularning spektakldagi o'rni deyarli sezilmaydi. Jadidlar Turkiston yoshlari taqdirida hal qiluvchi o'nin tutganini inobatga olib, bu yoshlar nomidan to'rt yigit va to'rt qizni asarga bosh qahramon qilib olgan. Yosh rejissori dramaturg bilan hamkorlikda spektakl kompozitsiyasini voqealarning mantiqiy rivoji asosiga quradi. Natijada boshlanish, tugun, rivoj, pafos va yechimdan iborat kompozitsiyaga ega bo'lgan tomosha yuzaga keladi. Ushbu tomoshaning asosiy g'oyasi yoshlarni bilimli bo'lishga va o'z yurtining ravnaqi uchun hissa qo'shishga da'vat qilishdan iborat.

Sahnalaşdırıcı rassom Sergey Chufarnov davr manzarasi va muhitini sahna dekoratsiyalari olib beradi. Spektaklda sahnada kechayotgan vogelik bilan parallel tarzda orqa fondagi videoatsavir orqali XX asr boshida Turkistondagi hayot, jadid ziyyoliarining qiyofalari ko'rsatiladi. Nazarimizda, bunday yondashuv shartli san'at bo'lmish teatrning tabiatiga muvofiq emas, sahnada barcha voqealarni jonli ko'rsatgan ma'qul.

Shu kabi kamchiliklarni istisno etganda, "Turkiston bolalari" spektakldidan ko'zlangan maqsadga erishilgan desa bo'ladi. Eng muhim, bu sahna asari yoshlarimiz qalbida vatanparvarlik, yurtga sadoqat, millatga daxdorlik hissini uyg'otishga xizmat qiladi.

Ma'mur UMAROV,
falsafa fanlari doktori:

— Yosh dramaturg Go'zaloy Matyoqubovaning "Turkiston bolalari" nomli

dramasi asosidagi spektaklning bosh qahramonlari chet ellarda o'qib kelib, yurt rivojiga hissa qo'shishni niyat qilgan yoshlar. Sahnada ular bilan birga F.Xo'jayev, Fitrat, Cho'lpion qiyofalari ham namoyon bo'ladi.

Turkiston yoshlari 70 dan ortiq edi. Dramaturg sahna tabalablarini inobatga olib, bu yoshlar nomidan to'rt yigit va to'rt qizni asarga bosh qahramon qilib olgan. Yosh rejissori dramaturg bilan hamkorlikda spektakl kompozitsiyasini voqealarning mantiqiy rivoji asosiga quradi. Natijada boshlanish, tugun, rivoj, pafos va yechimdan iborat kompozitsiyaga ega bo'lgan tomosha yuzaga keladi. Ushbu tomoshaning asosiy g'oyasi yoshlarni bilimli bo'lishga va o'z yurtining ravnaqi uchun hissa qo'shishga da'vat qilishdan iborat.

Teatrning bosh rejissori O.Salimov mazkur spektakl uchun institutni endi bitirgan yoshlar tanlab olinganini, ular teatr jamoasi bilan birgalikda tajriba orttirayotganini alohida ta'kidladi. Mazkur spektakl premyerasi kutilganidan ziyod natija ko'rsatgani yoshlar ustozlarining ishonchini oglaganidan dalolat berdi. Chunki tomosha so'ngida zal oyogqa qalqdi, muxlislarning gulduros qarsaklaridan larzaga keldi. Hammamiz uchun yangi va yaxshi spektakl muborak bo'lsin.

Suhbatni Gulchehra UMAROVA
yozib oldi.

MUNOSABAT**YANGI KUCH,
YANGI HARAKAT
BAXSH ETADI**

O'zbekistonda "Jadid" nomli gazeta nashr etila boshlagani muhim tarixiy voqeadir. Bu, birinchidan, jadid bobolarimizning ma'rifiy, ijtimoiy, madaniy va siyosiy g'oyaligiga bugungi kunda katta e'tibor qaratilayotganini ko'rsatsa, ikkinchidan, mustabid sovet tuzumi davrida qatag'on qilingan jadidlik g'oyalarini bugungi avlod qaytadan davom ettirib, millatimiz manfaatlari yo'lida foydalananotganidan dalolatdir. Hurmatli Prezident Shavkat Mirziyoyevning jadid bobolarimiz g'oyalarini davlat miqyosiga ko'tarib chiqqanidan behad xursandmiz.

"Jadid" gazetasining ilk sonini qo'lga olib, uni diqqat bilan o'qib chiqqanimda, bu yangi nashr jadid bobolarimizning milliy merosi hozirgi va kelajak avlodlarga yetakzib berilishi, ularning vatanparvarlik ruhiha ulg'ayishida katta hissa qo'shishiga to'liq ishonch hosil qildim. "Jadid" gazetasi faoliyatiga ravnaq tilayman.

Temur XO'JAO'G'LII,
*Michigan davlat universiteti faxriy professori,
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti professori*

"Jadid" gazetasining nashr bo'la boshlaganini eshitib juda quvondik. Jadid bobolar g'oyalarini millatga yetkazishni ta'minlash Yurtboshining jonkuyarligini ko'rsatadi. Zero, jadidlar yoshlar ustozlarining ilmiy, milliy, siyosiy, ijtimoiy g'oyalarni ilgari surgan, millatning erki, g'ururi va istiqboli yo'lida jonlarini fido etishgan. Jadidlarning mutaraqqi g'oyalarini ilgari surish juda ulkan maqsaddir.

"Jadid" gazetasining nashr bo'la boshlashi o'zbek millati va O'zbekistonning Uchinchiligi Renessans tomon yo'l o'rganini ko'rsatadi. Bu sa'y-harakatni jadid bobolarimiz buyuk orzusiga amalga oshishiga tomon tashlangan muborak qadam sifatida chin ko'ngildan qutlayman, jadidlar g'oyalari amalga oshishida muhim omil bo'ladi, deb umid qilaman.

Abdulhaq RAHIMIY,
Saripul yuksak o'quv muassasasi o'zbek tili va adabiyoti o'qituvchisi Af'goniston

Turk dunyosining ma'naviy hayotiga yangi kuch, yangi harakat baxsh etadigan "Jadid" gazetasini nashrini muborakbod etaman.

Inson qalbiga to'g'ri yo'l olayotgan birlashish zamонida butun turk olamiga ibrat bo'lishini tilayman.

Jadid bobolarimizning muqaddas ruhlari va "Tilda, fikrda, ishda birlik" shiori barchamizga yo'l ko'rsatsin.

Ahmet Bijan ERJILASIN,
*Turk kulturi tadqiqotlari instituti direktori, professor
Turkiya, Angara*

"NOMUS" DAGI NOMUSSIZLIK

seriali qahramonini yaxshi biladigan, u kabi bo'lishga intiladigan bolalar Amir Temurning qanday sharoitlarda sarkarda bo'lganini bilmaydilar. Yoki tibbiyot ilmi asoschisi Ibn Sino ni bilmaydilar-u, coreya seriallari ta'sirida ularlardagi tibbiyot tarixi va bugunini ilg'or deb o'laydilar.

Nega bi shu kabi serialarga o'z milliy-tarixiy seriallarimiz bilan javob berolmaymiz? Axir, kuchli mafkura tarixiga tushib, milliy o'zlikni yo'qotmaslik va tariximidan uzbil qolmaslik uchun eng katta kuch televidevinyeda ekani ma'lum-ku.

Ajdodlarimizni bilmasligimizga, tariximiz bilan faxrlanmasligimizga bugungi kunda shu buyuk tarixni, ajoddolarning sha'nini ko'rsatishga imkonni bo'la turiib, bu imkonni surovayotgan, kassabop, o'tamoniya, yengil-yelpi, mulohazaga chorlamaydigan, mazmuni sayoz filmlar namoyish qilayotgan mutaxassislar sababchi emasmi? Tomoshabin qiziqishiga qarab ish tushish to'g'ridir, lekin savyasisi tomoshabinga moslashish boshqa — chucher fikrli, talabchar, mushohada yuritadi. Serialning badiiy filmdan farqi bor, albatta. Filmarda, sir emaski, voqealar rivoji qisqa davom etadi, voqealar qahramonini yaxshi biladigan, u kabi bo'lishga intiladigan bolalar Amir Temurning qanday sharoitlarda sarkarda bo'lganini bilmaydilar. Yoki tibbiyot ilmi asoschisi Ibn Sino ni bilmaydilar-u, coreya seriallari ta'sirida ularlardagi tibbiyot tarixi va bugunini ilg'or deb o'laydilar.

Charxpalak", 1998-yilda 50 qismli "Ko'ngil ko'chalari" filmlarini eslash mumkin. Ochig'inaytga qisqa davom etadi, voqealar qahramonini yaxshi biladigan, u kabi bo'lishga intiladigan bolalar Amir Temurning qanday sharoitlarda sarkarda bo'lganini bilmaydilar. Yoki tibbiyot ilmi asoschisi Ibn Sino ni bilmaydilar-u, coreya seriallari ta'sirida ularlardagi tibbiyot tarixi va bugunini ilg'or deb o'laydilar.

Nega bi shu kabi serialarga o'z milliy-tarixiy seriallarimiz bilan javob berolmaymiz? Axir, kuchli mafkura tarixiga tushib, milliy o'zlikni yo'qotmaslik va tariximidan uzbil qolmaslik uchun eng katta kuch televidevinyeda ekani ma'lum-ku.

Xitoy va coreys seriallarda mamlakat tarixi yuksak darajada ko'rsatilishi bilan birga, filmni tomosha qilgani sir emas. Seriallarni kuzatib boruvchilar, odatda, kitob o'qishga moyil, davomli voqealarga qiziquvchan, sarguzashlarni yoqtiradigan, kutilmagan hodisalarini kuzatishga ishtiyoqmand bo'lishadi. Har bir yurdoshimiz ham ish faoliyati, kundalik yumushlari, turmush tashvishlaridan ortib, kunda bir marta bo'lsa-da, oynai jahon qarshisiga kelishi aniq. Biror film yoki serialni ko'rib, hordiq olishni istaydi. Lekin bugun namoyish etilayotgan ba'zi serial va filmlardagi mazmun bir xillik, sayozlik va savodsizlik kuzatuvchilarning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'z muammolaridan chalg'ish niyatidagi inson filmni tomosha qilayotganda voqealar ta'siriga tushish, ruhan eziqlish, asabiylashish holatlari ga tushishi ham bor gap. Chunki ularning baridagi deyarli bir xil muammolar: kelin va qaynonaning kelishmasligi, sevgi va muhabbat mojarolari, xiyonat kabi mojarolari, Dunyoning turli mamlakatlarda xalqlarning seriali qahramonini yaxshi biladigan, u kabi bo'lishga intiladigan bolalar Amir Temurning qanday sharoitlarda sarkarda bo'lganini bilmaydilar. Yoki tibbiyot ilmi asoschisi Ibn Sino ni bilmaydilar-u, coreya seriallari ta'sirida ularlardagi tibbiyot tarixi va bugunini ilg'or deb o'laydilar.

Charxpalak", 1998-yilda 50 qismli "Ko'ngil ko'chalari" filmlarini eslash mumkin. Ochig'inaytga qisqa davom etadi, voqealar qahramonini yaxshi biladigan, u kabi bo'lishga intiladigan bolalar Amir Temurning qanday sharoitlarda sarkarda bo'lganini bilmaydilar. Yoki tibbiyot ilmi asoschisi Ibn Sino ni bilmaydilar-u, coreya seriallari ta'sirida ularlardagi tibbiyot tarixi va bugunini ilg'or deb o'laydilar.

To'g'ri, film yoki seriallarni oila davrasida jam bo'lib ko'rish mumkin, lekin bu bilan seriallarni oqlab bo'lmaydi. Bu ularning vazifasiga kirmaydi. Seriallarni milliy qadriyatlarini yoshlarga singdirishga, milliy g'oyani mustahkamashdigan cheqta chiga olmayapmiz.

To'g'ri, film yoki seriallarni oila davrasida jam bo'lib ko'rish mumkin, lekin bu bilan seriallarni oqlab bo'lmaydi. Bu ularning vazifasiga kirmaydi. Seriallarni milliy qadriyatlarini yoshlarga singdirishga, milliy g'oyani mustahkamashdigan cheqta chiga olmayapmiz.

To'g'ri, film yoki seriallarni oila davrasida jam bo'lib ko'rish mumkin, lekin bu bilan seriallarni oqlab bo'lmaydi. Bu ularning vazifasiga kirmaydi. Seriallarni milliy qadriyatlarini yoshlarga singdirishga, milliy g'oyani mustahkamashdigan cheqta chiga olmayapmiz.

To'g'ri, film yoki seriallarni oila davrasida jam bo'lib ko'rish mumkin, lekin bu bilan seriallarni oqlab bo'lmaydi. Bu ularning vaz

GULLARGA KO'MILGAN OQSHOMLAR

Shodmonqul SALOM

XXI asrga aytarim

Zamin bekor aylanmas ekan,
Vaqt fazoda fipta tugadi.
Yulduzlarining gohi-gohida
Yer shariqa ko'zi tegadi.

Yo'q, shunchaki nur sochmas quyosh,
Tutqun singil – Oy to'limas bekor.
Tovonimga kirgan tikanning
Yupiterda hisoboti bor.

Tili bo'lsa aytisn dengizlар,
Esi bo'lsa tushunsin odam.
Yupanch uchun kelmas kunduzlar,
Qo'rquv uchun tug'ilmas tun ham.

Yo'q, bekorga aylanmaydi Arz,
G'am, shodlikda muvozanat bor.
Faqt qaytib qutulinar qarz,
Katta, juda katta hisob bor.

Juda katta dargoh bor – beshak,
Juda ulug' nigohni ko'rdim.
Bobom otgan ona Mamontning
Gunohiga men qo'rqiб turdim.

Tomirdagi qonim ko'p qadim,
Garchi ko'p bor tig' urdi riyos.
Rasululloh tahoratidan
Qolgan suvgan yuz chaygil, Duyno.

Ey, sen, ko'kka bir bor boqmagan,
Ruh – bandi, mudragan yurak.
Bolang "non" deb qo'l cho'zgan payti,
Senga Quddus nimaga kerak!?

Panamangni yechgin boshingdan,
Men do'ppimi olay qo'llimga.
Mahatmani otgan qotil ham
Kimga o'xshar, sengami, menga?

Bunda chekma – dimiqdi olam,
Ruhiyatni tutunlar quchdi.
Uyg'onolmay chirpanar bolam,
Oyoqlari Ozonni teshdi.

Brunoni yoqib, so'ng uning
Yorug'ida o'q yo'ngan, ey, kin,
Sharq ko'targan mash'ala tomon
Yetsin, deya aylanlar zamin.

Bir karvonda ketayotirmiz,
Ketayapmiz, yo'ldoshim, ishon.
Nechun souvuq zerikishingga
Payg'ambarlar bo'l'sinslar nishon?

Aytmay desam, aytmoq – menga farz,
Yozmay desam, yurak to'la she'.
Boqqil, qanday kengdir bu olam,
Qara qanday aylanadi yer.

Umid

Tosh emaslagini, qush ekanini,
Uchmoq va bo'zlamoq – qismati tanho,
Ekanin eslatib ilhom ber, Rabbim!
Yerga qo'nolmasdan bo'lsa ham fido!

Shunga ko'nlmasdan bo'lsa ham ado,
Unga termulgancha tugaydi sabrim.
Hatto qushga qanot nechun berilgan –
Eslatib turmasang, bo'lmaskan, Rabbim!

* * *

Olloh, chaqirdingmi uyingga meni,
Uchib boramanmi uch kundan keyin?
Toshib ketayapti ko'krakdan ruhim,
Rabbim, huzuringda turish ham qiyin.

Qancha umidim bor, qancha niyat bor,
Yuragim qamalgan qushlarga to'la.
Har sezgan tuyg'umda Sen bor, hikmat
bor,
Barin aytolmayman, axir bir yo'la...

Barchasin bilasan, o'zing bilasan,
Ammo yuragimda bitta istak bor!
Ka'bangni aylanib o'tayotgan dam,
Oldimdan onamni chiqargin, G'affor!

* * *

Uchmaydigan odat chiqardi bu qush,
Bu qush zor-u nolon sayramay qo'ydi.
Ey, dunyo, don-suving etdimi sarxush,
Yoxud u taqdirda ishonmay qo'ydi.

Yurak tomib turgan tumshuqlarida,
Ne hislarni tashib keltirardi u.
Uzlon avyonidan horg'in termulg'an
Shoirlarga og'riq keltirardi u.

Gohida bo'ladi shunday hol –
Yulduzday to'lgisi keladi.

Bilaman, ne ajab bilaman –
U baxtli bo'lgisi keladi.

Gohida olovday tarmashib,
Chovutlar solgisi keladi.

So'ng esa burchakda, uvullab,
Yuzlarin tilgisi keladi.

Gohida dunyoning yuzidan
Hijobin yulgisi keladi.

Ketishga hozirlik ko'rib, so'ng,
Yonimda qolgisi keladi.

Gullarga ko'milgan oqshomlar
Negadir o'lgisi keladi.
O'lgisi keladi – bir marta,
Qo'linda o'lgisi keladi.

Bu ayol... ko'zları – juft qadah,
Men bilan to'lgisi keladi.
Ko'nglimni – Xudoning torini
Bir o'zi chalgisi keladi.

Ba'zida sahroda tosh kabi,
Bir o'zi qolgisi keladi.
Gohida qo'lida telefon...
Qo'ng'iroq qilgisi keladi..

Munojot

Menga ham kimlardir qilar qo'ng'iroq,
Aytgilari kelar tashvishlarini.
Ichimga olsidan yoqarlar chiroq,
Go'yo bajaraman yumushlarini.

Men ham birovlni yo'qlayman goho,
Nelardir so'ylayman, dodim aytaman.
Ammo hech kim yo'qdir –
tubimga boqsam...
Xudoyim, o'zingga qaytaman!

Seni menga, meni Senga bog'lagan,
Eng injababing, umrimdan ch'ongroq.
Yaratganing garchi behisob, ammo
Menga ham kimlardir qilar qo'ng'iroq.

Bo'yin tomirdan ham yaqin qo'llaring,
Sezaman, tunlari barmoqlaringni.
Bandangdan so'ratib sarson qilmagin,
Qoshingga ne bilan bormoqligimni,
Qaysi libos bilan turmoqligimni.

Iftixor XONZO'JAYEV

**KO'NGILDEK
OQ ATIRGUL**

* * *

Seni sevar edim
va senga har tong
Oppoq atirgullar keltirar edim.
Ostonanga qo'yib ketar edim, so'ng
Ko'zingga xayolan mo'ltirar edim.

Ming shirin tushlarning bahridan o'tib,
Tonglarga ulardim zangor tunlarni.
Kechalar bog'bonning uxlashin kutib,
O'g'irlab kelardim atirgullarni.

Sen eding umrimning muhabbat fasli
Va meni baxt tomon eltar yo'l eding.
Rosti, kimliging ham bilmasdum, asli
Ko'ksimda ochilgan atirgul eding.

Seni sevar edim
va senga har tong
Atirgul tutardim ko'nglingdek oppoq.
Seni sevar edim, gar ishonmasang
Gul uzib qonagan qo'llarimga boq.

Nahot ko'k bog'boni ko'rsatdi qahr,
Nahot sevgim fasli poyonga yetdi.
Uxlamas edim-ku tunlari axir,
Ayt, axir kim seni o'g'irlab ketdi?!

Dushman askari

O'g'lini sog'inib yig'lardi ona,
Eshik taqilladi yarim kechada.
Bir yarador askar ko'kragi qonab,
Hushsiz yotar edi loyli ko'chada.

Ona o'z o'g'liday qaradi unga,
Askar tez orada hushiga keldi.
Go'yo bu on ko'ngli yarim onanining
Farzandi tirilib qoshiga keldi.

Ona xursand edi, baxtiyor edi,
Ammo aylanardi dunyo teskarı.
Uning ko'zlariga termulgan payti
Bildiki, bu yigit dushman askari.

Askar uy to'rida oslig'iq turgan
Suratni ko'rdi-yu darhol tanidi.
O'q tekkandek bo'ldi ko'ksiga birdan,
Axir bu yigitni otgan u edi.

Bu dam tig' botardi har bir joyiga,
Bo'g'ziga tiqilib qolgandi yig'i.
Ko'z yosh-la, tiz cho'kdi ona poyiga,
Kechiring, dedi u bor kuchin yig'ib.

Bu dam "mehmon"iga boqqan onanining
Yuragidan nelar o'tayotgandir.
Faqat shu so'zlarni aytaya oldi u:
"Bor bolam, onang zor kutayotgandir".

Urush

Jang uzoq cho'zildi,
To'kildi ko'p qon.
Qon bor edi hatto ko'zlar yoshida.
Dunyoni unutib yengilgan o'g'lon
Yig'lardi akasin qabri boshida.

Jang uzoq cho'zildi,
To'kildi ko'p qon.
Boqardi tog'lar ham qaltilrab, cho'chib.
Jangda g'olib chiqqan askar ham bu on
Yig'lardi ukasini jasadin quchib.

YURAGIMDA BIR SO'Z LOVULLAR

Shahriyor SHAVKAT

Orzu

To Iskandar ko'zusiga boqarman – sen ko'ringaysan,
Ko'zim darchalarin qattiq yoparman – sen ko'ringaysan,
Uzugimni yitirgayman, toparman – sen ko'ringaysan,
Mayli, shodon, mayli, horg'in ko'rin menga, ko'rin, sarvam!

Qo'llarimni yozib har kun gir aylanidim – soat bo'ldim,
Gohi yupqa namat bo'ldim, gohi ming-ming qavat bo'ldim,
Par o'rinda noz uyqungaga botib turgan no'xat bo'ldim,
Har na bo'lib kechdi umrim, ko'rin menga, ko'rin, qumrim!

Yo'iga tushdim, goldi jannat, zora, zahmat shirin, zora...
Xatm qildim hijroningni qatra-qatra, pora-pora,
Buncha tordir, sitamzordir, qaro g'ordir bu sayyora,
Bulutlarni kesdi ohim, ko'rin menga, ko'rin, mohim!

Bosh egmading, oldim-u bosh, yetti iqlim sari ketdim,
Bog'da yomg'ir bo'ldi talosh, ikki qultum xarid etdim,
Ko'zlarindan bir tomchi yosh – cho'kib o'ldim, shahid ketdim,
Mudom tashna ko'nglim tusar – ko'rin menga, ko'rin, kavsar!

Dilimning to'rida og'riq, biroq sendek muhtarammas,
Malham bosay desam – zulmat, ich-ichimdan nur taralmas,
Jonga tegdi manov g'urbat, boshqa g'urbat istaram, bas,
Kuyib ketsin tog'u mardum – ko'rin menga, ko'rin, dardim!

Uzugimni yitirgayman, toparman – sen ko'ringaysan...

Yorni deb o'lgan yashar

Ketding, oqqush, behalovat munglig'im, qayga suzib?
Ko'ldayin sof ko'ngil botqoq bo'ldi-ku, naylor o'sib,
Ne toparsiz, ey odamlar, oyni qo'l birla to'sib,
Ne gunohga igror bo'lsin ko'ylagi butun Yusuf?

Sizga furqat bazmi shirin, kuysa dil, jizza deysiz,
Yig'lasa yor, ko'zlariga jom tutib, bo'za deysiz,
Sho'rlik ushshog, fig'on cheksa, voh-voh-ey, mazza deysiz,
Ko'p sog'ingay, may ichinda kiprigi suza deysiz...

Qani, oqqush, sani noxush dovuldan o'zim to'ssam,
Qaro g'ordan uchsang, uchsam, ishq iza birga suzsam,
Buncha xormiz, bemadormiz, g'ussam-ey, maning g'ussam,
Jon uzilgay, dyidorindan bir zamon umid uzsam...

Siz-chi, bedil, johil avrom, cho'g'dan o't, kutma deysiz,
Majnun – osiy, osiyni hech etagin tutma deysiz,
Muqaddas dor harom senga, ostidan o'tma deysiz,
Fitna deysiz, fitna deysiz, voh, nechun, fitna deysiz!

Deysiz: ey qul, bu jahonda beko'ngil bo'lgan yashar,
Notavonmas, xurjuniga arpa non to'lgan yashar,
Yanglisharsiz!
Kimki xushvaqt – dardlari ulkanlashar,

Aslida, chin dunyoda chin yorni deb o'lgan yashar...

Aslida, chin dunyoda chin yorni deb o'lgan yashar...

Timsohlar ajdar edi,

Ignalar xanjar edi.

Qancha suv tutsa labi,

Shuncha dil chanqar edi.

Hur emas, hulkar edi,

Quvlasam hurkar edi.

Kelmoq'i – "Qadri navo",

Ketmoq'i – "O'rta" edi.

Manzili Qashqar edi,

Diydori Mahshar edi.

Ko'zlarim ko'rsam, kuyar,

Ko'rmsam, qaqshar edi.

Qorsevar qishlar edi,

Bog'tolla yoshlar edi.

Qo'l solib cho'ntagima,

Qo'lindan ushlar edi.

Kun-tunim yaproq edi,

Unsurim tuproq edi.

Daromad kamroq, biroq,

Karomat ko'proq edi.

Tishlari bor omadim

Kulgani kulgan edi...

Hur emas, hulkar edi,

Quvlasam hurkar edi.

Kelmoq'i – "Qadri navo",

Ketmoq'i – "O'rta" edi.

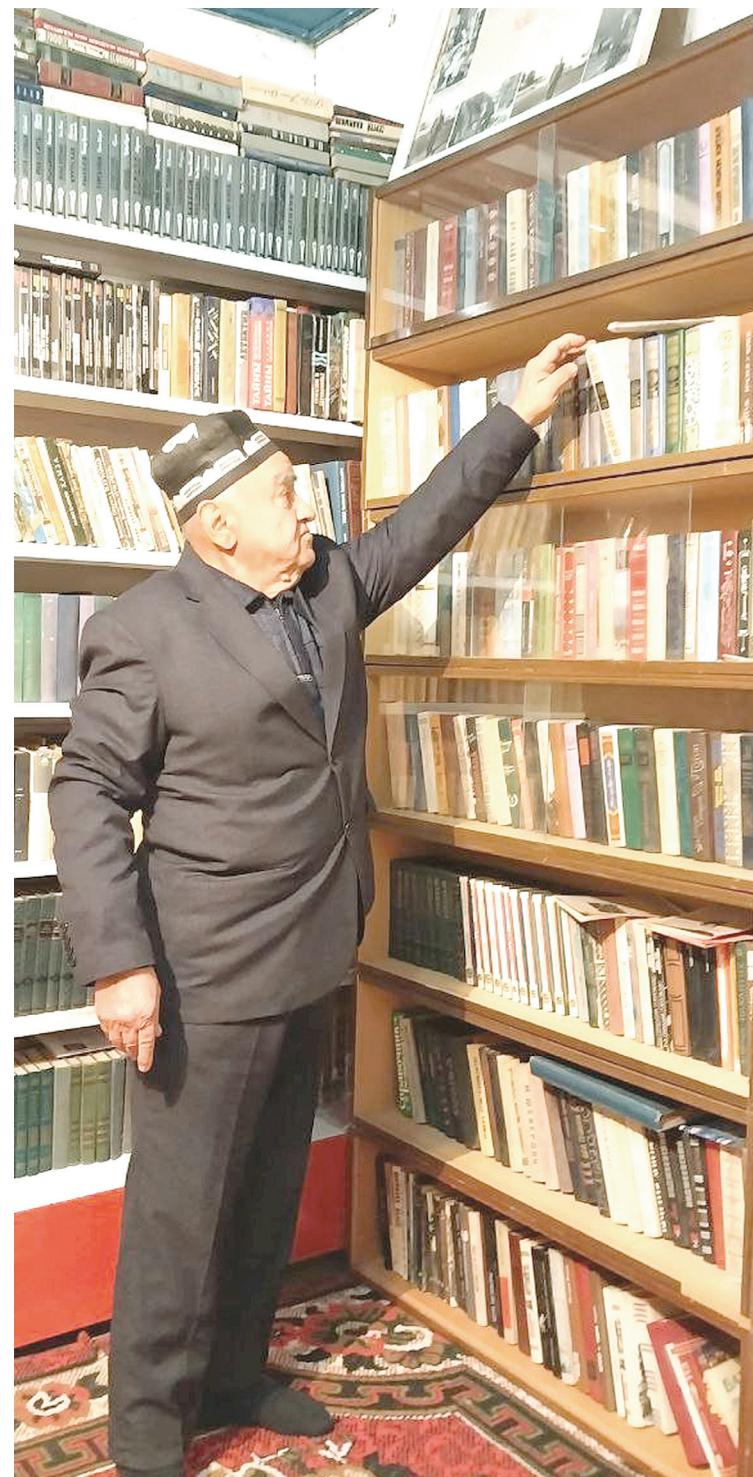
Dilnoza KAMOLOVA

Jilovlanmas histalarim yengib,
Yuragimda bir So'z lovullar.
Navoiydek topilmas tengi,
Sho'ri yo'q yurtlar huviilar.

MA'RIFATLI KISHILAR

HIMMATI BORNING HURMATI BOR

Kimki qo'liga mo'may pul tushsa shaharning qoq markazidan dang'llama imorat, hashamdar do'kon yoki shohona oshxonalar qurayotgan bir zamonda karmanalik 74 yoshli Burhon boba Jo'rayev butunlay boshqacha yo'l tutdi. 50 yil davomida tergan-tergilagan 10 mingdan ortiq kitoblarini bir joyga to'plab, xonadonining bir qismini katta kutubxonaga aylantirdi. Bu ishi bilan Karmanadagi eng katta va saxiy boyga aylandi. Eng muhim, kitobxon otaxon 74 yoshiga qadar to'plagan kitoblarining uch mingdan ortig'in o'qib chiqishga ulgurgan.

Karmana tumanining Bog'umurod qishlog'ida kamtgargina hovlida yashayotgan Burhon Jo'rayevning xonadoniga mehmonga kelgan Navoiy kon metalluriya kombinati kasaba uyushmasi qo'mitasining sobiq rahbarlaridan biri torroq xonadagi qo'bola javonga did bilan terib qo'yigan kitoblarini ko'rib hayratga tushdi. Bir nechtasini varaqlab, ko'z yogurtirgan bo'ldi. Keyin bir piyola choy ustida Burhon boba bilan ancha suhabatlashdi. Tabiiyki, kitob va kitobxonlik haqida gap ketganda, shartta dildigani aytdi: "Mana shu kitoblariningizni kombinat kutubxonasiga bersangiz, oilangizga Navoiy shaharning qoq markazidan ikki xonali uy sovg'a qilaman", dedi. Keyin mezbon mening bu taklifimga so'zsziz rozi bo'ldi, degan o'y bilan biroz kutdi. Ammo aytgan gapi o'zida goldi.

"Xohlaganlar kelsin, qiziqadigan kitoblarini o'qisin, qaytarib olib kelish sharti bilan uylari ga ham berib yuborishim mumkin. Lekin hech kimga sotmayman va hech narsaga almashmayman", dedi o'jarkil bilan. Qo'lidagi piyolani dasturxon chetiga to'ntarib qo'yib, kombinat sanatoriysidagi kutubxona uchun tekkinga ikki yuz dona kitob sovg'a qilishimi xijolatomuz kaiyafiyat bilan bildirdi. Bundan bir yo'ta o'zining ham, o'tirgan joyida nigohini javondagi kitoblarga qadab o'y surayotgan mehmonning qalbi ham, sal bo'lsa-da, ravshan tortgandek bo'ldi. Do'stona suhbat, toza va samimiy munosabat yakunida mehmonni xush kaiyifat bilan kuzatib qo'yan Burhon boba uyiga qaytib kirdi, xotini xarxsha qildi:

— Namuncha o'jarkil qilmasangiz, yashashimizni qarang, uyimiz musichaning inidek tor, ko'rimsiz. Xudo berib turgan paytda, nega unamadingiz-a? Sal o'ylab ish qilsangiz-chi. Nima qilasib zu kitoblarni? Men hoziroq kombinatga borib: "Biz kitoblarini uya almashishga rozmiz", deymen. Darrov ko'chib o'tamidi.

Erining battar qaysarligi tutdi. Xotiniga sen nimani bilasan, degandek bir o'qraydi-yu, kiymilarini almashtirib ko'chaga chiqib ketdi. Ikki o'ttada dili xufton bo'ldi. Beray desa, kitoblarini ko'zi qiymaydi. Bermay desa, haqiqatan ham uy-joyini sal-pal epaqaga keltirish kerak.

Gapning naqdini aytganda, ko'rimsizgina bu xonadonda kitob hamma narsadan ko'. Ba'zan o'qituvchilar, ba'zida o'quvchilar, onda-sonda davlat idoralarida ishlardigan kishilar, talaba qizlar, ro'zg'or tashvishlari bilan uya qamalib qolgan bekorchi ayollar kitobga kelib turadi. Xohlaganini topib, olib ketishadi. Ular faqat rahmat aytishdan nariga o'tmaydilar. Ba'zi

birovlar oлган kitoblarini yirtib, urintirib-surinrib ham olib keladi. Otaxon afsus qiladi. Ammo nachora, besh barmoq barobar emas...

Bu oilaning kutubxonasi katta xazina. Bunda bir necha yuz yillar burun bitigan, tayyorlangan kitoblar o'tmishdon, bugundan, kela-jakdan so'zlaydi. Ibn Sino, Beruniy, Jomiy, Navoiy, Bobur, Nodira, Ogahiy, Mashrab, Qodiriy, Abdulla Qahhor, Pirimqul Qodirov asarları, zamonamiz adib va shoirlarining betakror bitiklari, Konfutsiy, Nisshe, Xeminguey, Mopassan, Tolstoy, Dostoyevskiy, Chekov, Pushkin, Chingiz Aytmatovlarning qimmatbaho durdonalari kishining havasini kelfradi. Kutubxona kirsangiz, bu xonadonda yashayotganlar kitob o'qishdon, kitoblarini asrab-avaylashdan boshqa ish ham qilarmikan, degan xayolga borasiz. Xadicha momo: "Uyimiz savil salgina torroq-da" desa, xo'jayini: "Ko'nglingni keng qil, uying to'la odam-ku, durustroq qaragin atrofga", deydi hazillashib.

Yaqinda keksa kitobxon bilan tanishish maqsadida Karmanadagi bu xonadonga men ham ming istihola bilan tashrif buyurdim. Yoshi yetmish to'rtga yetsa-da, hamon veslopedipa qishloq kezadigan otaxonidan: "Yig'gan kitoblariningizni shaharning qoq markazida qurilgan yangi uya almashmaganingizni tushunish mumkindir, ammo viloyat hokimining hovlingizda kutubxona qurib berish rejasiga nima uchun unamadingiz?" deb so'radim. Otaxon gap o'zanini boshqa tomonqa burdi. Oliy o'quv yurtida tahsil olmaganligi bois farzandlarini o'qitish uchun kecha-yu kunduz ishlaganini, kampirining qistovlariga ko'nmay juda to'g'ri ish qilganligini zavq bilan aytib berdi.

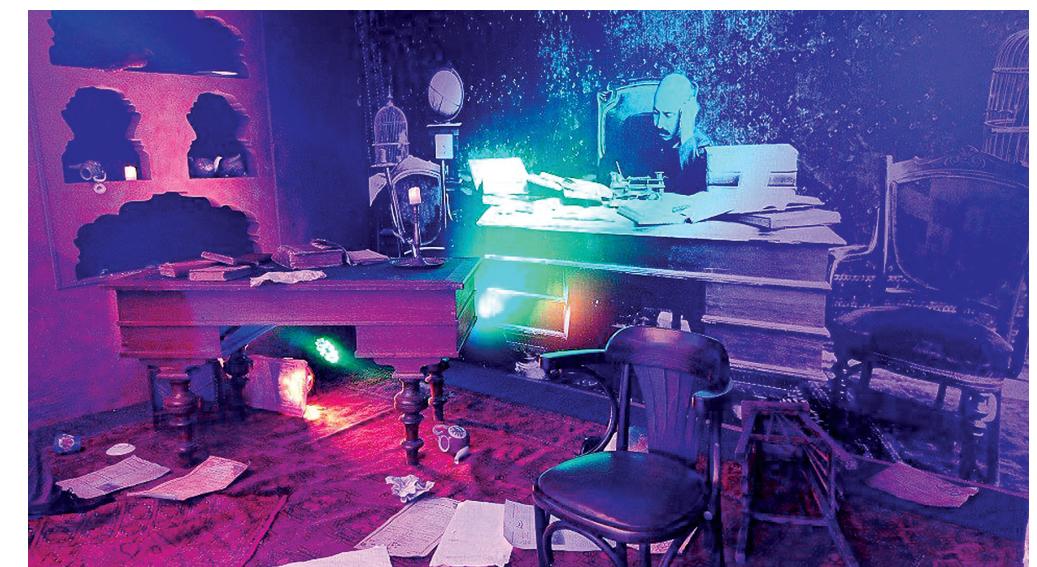
O'rni kelganda mendan uyimizda qancha va qanday kitoblar borligini surishtirdi. Adabiyotni, folsafani, odamiyilikni, insof va diyonatni, o'z milliyligimizni sevishni va unutmaslikni maslahat qildi. O'zining hayotini kitob bilan bog'lash oson bo'limganligini qayta-qayta takrorladi.

Xayrlashayotganimizda hovlisining kiraverishida o'g'li quroyotgan imoratning bitta xonasini yangi kutubxonaga aylantirish niyati borligini aytди.

Chekka bir qishloqda kamtgargina yashayotgan va bor-yo'g'i o'rta ma'lumotli otaxonning shuncha kitob yig'gani, hali-hamon zavqlanib o'qishda davom etayotgani ko'p qatorni meni ham hayratga soldi.

Normurod MUSOMOV

KO'RGAZMA SIZNI KUTMOQDA

HAQIQATGA ELTUVCHI "XOTIRA YO'LAGI"

Bugun jadidlik harakatining boshlanishi, mazkur harakatning yetuk namoyandalari va ularning izdoshlari hayoti hamda faoliyatiga qiziqish har qachongidan ham ortmoqda. Kuni kecha poytaxtimizdagи Tasviriy san'at galereyasida ochilgan "Xotira yo'laklar" ko'rgazmasi ham Turkistonidagi jadidlik harakati va uning namoyandalari faoliyatiga bag'ishlangani nafaqat san'at muxlislerida, balki poytaxt aholisi va mehmonlarida ham katta qiziqish uyg'otdi. Keng ko'lamda namoyish etilayotgan mazkur ekspositsiyada XIX asr oxiri va XX asr boshlaridagi Turkiston tarixi, xususan, ziyoji jadid tomonidan o'tkazilgan ta'lim sohasidagi islohotlar, ularning jamiyatni rivojlantirish borasidagi qarashlari hamda huquqiy demokratik davlat qurish yo'lidagi intilishlariga doir asl manbalar, hujatlar namoyish etilmoqda.

Jadid bobolarimizning hayoti fojalri yakun topgan nazaarda tutilgan holda ko'rgazma "yo'lak" shaklida tashkil etilgan va har bir "yo'lak" muzeysiga keluvchilarini bir bolimdan ikkinchi bolimga go'yo vaqt oralig'idan olib o'tayotgande tuyuladi.

Malumki, jadidlarining assosi maqsadi xalq hayotini yaxshilash, savodxonlikni oshirish, inson huquqlarini himoya qilish kabi hayotiy masalalarni dunyoning taraqqiyotga yuz tutgan davlatlari darajasiga ko'tarishdan iborat bo'lgan. Zero, jadidlar dunyoning turli mamlakatlari, jumladan, Yevropa davlatlari, Yaqin Sharqda, Turkiyada bo'lib, o'z haq-huquqlarini biliib, milliy-ma'naviy qadriyatlarni asosida yashash lozimligini ko'dilar va bundan tegishli xulosa chiqardilar.

Ko'rgazmani shakllantirishda jadidlikning bizning hududimizda shakllanishiga omil bo'lgan shart-sharoitlarga, jumladan, yurtimizda ushbu harakatning oldingi saflarida borgan Fitrat, Cho'ipon, Behbudiy, Munavvarqori kabi ulug' yurdoshlarimiz faoliyatini chucher yoritishga e'tibor berilgan. Shu bilan birga, ko'rgazmada o'sha davrda yashagan aholining ahvoli, maktablarining tashkil etilishi, teatr san'atiga e'tibor kabi mavzular ham fakt va suratlar misolida keng namoyish etilgan.

Aynan jadidlik harakati va uning namoyandalari hayotiga bag'ishlangan bu kabi ko'rgazmalar yosh avlodni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilish, e'zozlash ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etishi sir emas. Yangi O'zbekistonni bunyod etishsha, yangicha fikrashga kirishgan ekamiz, bugun ham yosh jadidlarga ehtiyojimiz bor.

G.FAYZIYEVA

AKS SADO

"Jadid" gazetasining 2-sonida e'lon qilingan Go'zal Xalilovanning "Tiniq osmon, yashil makon" maqolasi ko'pdan beri o'ylab yurganlarimni qo'qozga tushirishga turki berdi.

Bilasiz, sayyoramizda Shvetsiya degan davlat bor. Bu davlat ko'p yillardan buyon dunyodagi eng farovon mamlakatlar o'ntalgidan joy olib keladi. Ayrim olimlar fikricha, bunga sabab mamlakat aholisining "Lagom"ga muvofiq yashashlari ekan.

Shvetsiyaliklarning odob-axloq normalari, turmush tarzini belgilab beruvchi asosiy odobnomasi, qo'llanmasi "Lagom", deb ataladi. "Lagom" falsafasi vikinglar davridan qolgan, deyishadi. So'zning o'zi ham "lagetom" – "aylana bo'ylab uzatish" so'zlarini birikmasidan kelib ichqan ekan. Qadim zamonalarda marosimlarda asal va mevalardan tayyorlangan sharbat idishi doira bo'ylab uzatilar ekan. Bu idishdan har kim boshqalarga ham yetishini mo'ljalab ichishi kerak bo'adi. Ya'ni bu das-turxon atrofida sendan boshqalar ham bor, o'zingdan boshqalarni ham o'yla, xudabinlik qilma, degan qat'iy tamoyilini o'zida jamlagan bu odat keyinchalik paydo bo'lgan shvedlar odobnomasi – "Lagom" uchun asos bo'lib xizmat qilgan. "Lagom" so'zi hozirda "yetarli", "ye-taricha", "muqobil", "to'g'ri", "mo'ta-dil", "muvozanat", "optimal", "mos", "ko'p ham emas, oz ham emas" kabi so'z va iboralar orqali tarjima qilinadi. Bu ehtiyojkorlik, oqilonlik, to'g'rilik, mo'tadillik kabi tushunchalarini o'zida jamlaydi. Shvedlarda ijtimoiy hayotdagi salbiy o'zgarishlar "Lagom" tamoyilidan chetga chiqish sifatida qaraladi. Ya'ni odamlar qilgan ishlari "Lagom"ga to'g'ri kelish-kelmasligiga qarab bolanoldi. Ishi, tumumi o'z odobnomalariga to'g'ri kelsa – yaxshi, to'g'ri kelmasa – yomon. Ushbu turin busholi falsafaning o'zagi barcha narsada mo'tadillik, ko'p ham

emas, oz ham emas, aynan keragicha miqdorga egalik va tasarruf qilishdir. "Lagom" usulidagi hayot esa, oddiy va ortiqcha hamda qalbaki buyumlarsiz turmush tarzi degani.

Ana shu milliy qoidalar majmui shvedlar hayotining barcha sohalarini qamrab olgan. Har bir sohada – xizmat, munosabatlar, interyer dizayn, uslubda shvedlar shunga muvofig ish tutishadi.

Shvetsiyaliklar vagtini tabiat qo'ynida o'tkazishni xush ko'rishar ekan. Har bir kishi afrodagi larning tinchligini buzmagan holda erkin sayti etishi, qo'zigorin va mevalar terishi, istalgan yerdan chodirlar o'rnatishti mumkin. Shuning uchun shvedlar har qanday ob-havoda ham shahar tashqarisiga chiqib, sayillar uyuştirishadi. Ta'tillarini ham ko'proq o'z yurtlari o'tkazadir. Dala hovli yoki yozgi uylariga ketishadi, u yerda kun bo'yimutolaa qiladilar, cho'mildilar, stol o'yinlarini o'ynaydilar va, eng asosisi, hech qayerga shoshilmaydilar.

2016-yilda yovvoyi tabiat fondi tadqiqot o'tkazib, doimiy ravishda tabiat qo'ynida dam oladiganlar o'zlarini baxtli odamlar mamlakating asosiy amal qiladigan qoidalari majmuida belgilab qo'yilgani. Yugoridagilarni yozishdan maqsad, shvedlar ona tabiatga ziyan yetkazmaslikni, sunvi ifloslaslikni odob-axloq me'yori sifatida bilishlarini aytish edi.

Esingiza bo'lsa, uzoq o'tmishta emas, yaqin-yaqinlarga keksalar

shu tabiatning bir qismidir. Muhibi, tabiat qo'ynida boshqalarga ziyan yetkazmay sayti qilish, dam olish baxtli odamlar mamlakating asosiy amal qiladigan qoidalari majmuida belgilab qo'yilgani. Yugoridagilarni yozishdan maqsad, shvedlar ona tabiatga ziyan yetkazmaslikni, sunvi ifloslaslikni odob-axloq me'yori sifatida bilishlarini aytish edi.

"Suvga turupma!" deb nasihat qilishardi. Suv ichib bo'lgach, Xudoga shukr deyish kerak, deb o'rgatishardi. Balki hozir ham bunday nasihat beradigan keksalar bordir. Lekin bu gaplarga amal qilyapmizmi? Amaldagi holat esa, buning tom ma'noda teskarisini ko'rsatib turibdi-ku. To'g'ri, sanoat korxonalarini ishlapti, mashinalar ko'p. Axir, shulsarsiz ham yashab bo'lmaydi. Biroq shahar oralagan ariq, daryo va kanallarning suvlari chiqin-

bir ovdan o'rganadigan xalq edikmi? "Bog'i firdavs latif ast, valekin zinhor Tu q'animat shumur in soyai bedu labi kish" (Firdavs bog'i, darhaqiqat, latifdir, lekin sen zinhor mana shu ekinzor bo'yi va tol soyasini q'animat tut) kabi baytlarni aytgan hazrat Hofiz sharqlik emasmi?! Bunday baytlarni yod aytib yurganlar sharqliklar emasmi?! Amir Temur birkina Samarcand atrofida qancha bog' tiklaganini yaxshi bilamiz-ku. Hazrat Navoiyning tabiatini vasf etgan misralari-yu tiklagan bog'-rog'lari iibrat emasmi?

Bilgichlar aytadiki, qonni tozalasa, tanadagi dardlar arirkan. Tabiatni, atrof-muhitni bir vujud deb qaraydig'an bo'lsak, uning hamon tozalash orqali dardlarini aritsa bo'lar. Zero, tabiatning tomlarini jilg'a, ariq, daryo va dengizlar bo'lsa, bu tomlardagi qon esa shu o'zanlarda oqib kelib, barcha mavjudot tirkilagini ta'minlaydigan suvdir. Demak, suv toza bo'lsa, ifloslanmasa, havo ham tozalanadi, ifloslanmaydi.

Suvni iflosamasak, atrofni chiqindisi maydonga aylantirmasak, to'rt enlik yadyoq yerimiz bo'lsa ham, ekin eksak, ko'chat o'tqazsak, havo ham tozalanib, osmonimiz g'ubor-changlardan xoli bo'farmidi. Bi ham o'zimizga nasib etgan shunday jannatmonand yurda yashab turib, musaffo tabiatimiz bag'ri-da o'zimizni baxtivor sezarmidik. Axir, inson baxtiorligining, farovonligining bos omili tabiat bilan bevosita bog'liq ekan-ku.

Biz hammamiz bir dasturxon atrofida o'tirgan vikinglardekiz. Unutmang, bu "dasturxon" atrofida sizdan boshqalar ham bor, bu "dasturxon"da bizdan keyingi avlodlarning ham haqqi bor!

Mansur JUMAYEV

AMIRNING AHVOLI TANG EDI

(Boshlanishi 1-sahifada)

Bu paytda Mahmudxo'ja Behbudiy Samargand musulmonlar ijroiya qo'mitasining ikkinchi raisi lavozimida edi. Murojaat Samargand ijroiya qo'mitasini majlisida muhokama qilinadi hamda Buxoroga besh kishidan iborat vakil jo'natisiga qaror chiqariladi. Mazkur besh nafr vakilning yetakchisi M.Behbudiy edi.

Hozirgi til bilan aytganda, rasmiy delegatsiya 6-aprel kuni Buxoroga yetib boradi. Ertasi ertalabdan mehmonlar Arkka, biroz o'tgach, "Rahimxoniy" mehmonxonasiga taklif qilinadi. Shundan keyin ro'y bergan voqealar Mahmudxo'ja Behbudiyning "Buxoro voqealar va daf'i tuhmat" maqolasida bamisol kino tasmasiga muhrlangan-dek o'tkir nigoj va izchillik bilan batafsil tasvirlangan.

Xullas, "to'rtdan uch hissasi ulamo va akobiri Buxoro va tab'aa bilan to'lgan" kenggina mehmonxonaga amir kirib keladi. Manifest o'qib eshitirildi va marosim tugallanadi. "Buxoro voqealar... ni o'qiyimiz:

"Amir yana elchilar ila va biz bilan borgan ikki nafr uvrupoyi ila qo'l uzotib ko'rushdi. Biz ikki nafr muslimon-da muntazir edukki, qo'l uzsatsalar, toki ziyorat qilsa. Va illo, olyi huzurda ham-mamiz aralash turgan eduk. G'olibo, salla va choponlarimiz zarar kelturdi. Amir hazratlari na avvalda va na oxirda, agar-chi bir kalima bo'sun, so'yamasdan fura-chiqib ketdi..."

"Bu Behbudiy asarining eng qiziq joylaridan biri, - deb yozadilar Ibrohim G'afurov. - Yana yorug' olamni o'zing tushunmagan va tushunishni istagan savollarga to'ldirib tashlaging keladi. ...Amir hazratlari nega "uvrupoyilar"-ga alohida e'tibor berib, izzat-hurmat ko'rsatdilar-o', o'z millatdoshlariga kel-ganda, ulardan yuz o'girdilar.

Nega amir hazratlari zamonasining taniqli adibi bo'lib tanilgan, "Padarkush"i bepoyon Turkistonning barcha puchmoqligiga ovoza bo'lgan, o'tkir maqolalari va sayohatnomalari barcha millatparvarlarning tuzalmas jaro-hatlariga doruy shifo kabi ta'sir qilgan Mahmudxo'ja Behbudiydek bir munavar siyoni tanimangandek bo'lib o'tdi".

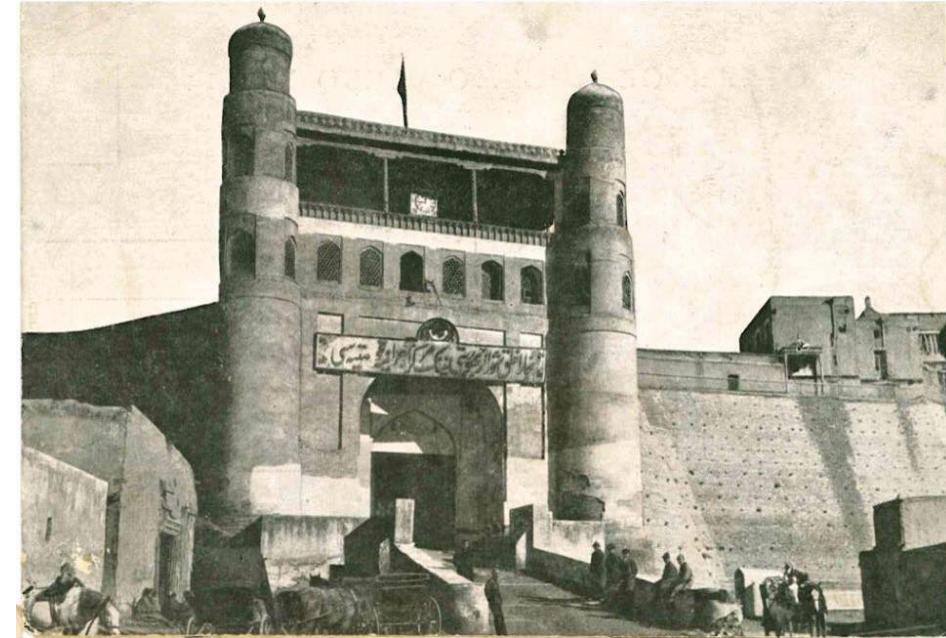
Ustoz I.G'afurovni mutaassir qilgan nuqta shu: nima sababdan amir Behbudiyini pisand etmad? Unga qo'l uzatmad? Undan yuz o'girdi?..

Badia muallifiga hech qanday e'tiroz yo'q, lekin vaziyatni boshqa bir nuqtadan, boshqa bir zarrabin orqali kuzatib, tahsil qilishga urinib ko'raylik. E'tiborni amir Olimxon shaxsi-shaxsiyatiga, o'sha kundagi uning ahvolruhiyasiga qarataylik. Tarixiy vaziyatni nazardan qochirmaylik.

Amir Said Olimxonidan qolgan yozma meros bo'lmish "Buxoro xalqining has-

rati tarixi" yodnomasida bayon etilgандек, amir bolalik chog'lаридан отаси Said Amir Abdulahadxon yонida yashagan, padari buzruk vorining ish tutimlarini kuzatgan, улардан о'rnak oлган, "...diyonat ilmi va o'рганишli lozim bo'lgan bilimlardan tаhsil qilgan..." Shundan so'ng "...saltanat va mamlakatni idora qilish qonunlarini egallash maqsadida" otasining amr-u farmoniga binoan 13 yoshida Peterburgga o'qishga borgan. Padari buzruk vori istagiga ko'ra 7 yillik o'qishni 3 yilda tugallab ota yurtqa qaytgan. 12 yil Nasaf viloyatiga, so'ng ikki yil Karmana viloyatiga hukmonronlik qilgan. 1911-yil, 30 yoshida otasining o'rнini egallagan.

O'zining yozishicha, uch yil mobaynida yurtni obod va ma'rifatlil qilish bora-

sida anchha sa'y-harakat ko'rsatdi. Shu bilan bir vaqtida, xalqaro vaziyat to-bora qaltsi tus olayotgandi. Bir yonda Afg'oniston, shimolda Chor Rusiyasi, Angliya bizning mintaqasi tomonlarga ko'z olaytira boshlagan, tabiiy, amirlik boshiga qora kunlar kelmasdan hozirlik ko'rish payiga tushgandi. Amir hazratlari yakkay-u yagona najot "muazzam rus davlati saltanati"da deb bildi, "...do'stlik va oshnachilik yuz berib, ikki davlat orasida do'stlik barqaror va bardavom bo'ldi". Yana e'tibor beraylik:

"Kelishuvlarda askarlar va harbiy qurollar Buxoro tarafidan qisqartirilib, (uni qo'riqlash uchun) harbiy asbob-uskunalar va askarlarni rus davlati o'z zimmasi-ga oлgan bo'ldi. ...mamlakatni himoya qilish borasida yana askar lozim bo'lsa, rus davlati Buxoro davlatini qo'llashga tayyor turadigan bo'ldi. ...men bo'lsam mammalat obodonchiligi bilan shug'ulanishga intildim".

Hozircha saltanat amirining bu qadar harbiy-siyosiy strateg sifatidagi "puxtakorli"ni izohlamay turamiz. Har qalay, Peterburgda ayni go'daklik pal-lasida (13-16 yosh oraliq'ida) "saltanat va mamlakatni idora qilish qonunları" ilmini qanchalik o'zlashtirgani, podishohlik taxtini 26 yil egallab o'tirgan otasi merosxo'rini qay tariqa tarbiyat qilgani

Savol tug'iladi: nima uchun mehmonlarni rus konsuli kutib olmog'i kerak? Nima uchun Arki oliyga borish uchun uning ruxsati zarur bo'lib qoldi? Arki olyining sohibi, posboni u emas-ku, axir!?

— "Sizni g'oyibona taniman, - deydi konsul Behbudiyga, - ushbu manifestni hanuz hech kim o'qigan yo'q, birinchida a sizg'a ko'raturman".

G'oyibona tanishligini pisanda qilish ortida yana qanday muddaolar yashirinligini taxmin qilish qiyin emas. Ko'rinadi ki, Miller pixini yorgan lo'ttiboz! Yana savol: amir e'lon qilishga tayyorlangan manifest Millerning qo'liga qayerdan tushdi? Buning ustiga u, uni hali hech kim o'qimaganini, birinchida daf'a Behbudiyga hurmat, desak, bu qadar arzanda hujjat qayerdan Millerning qo'liga tushib qoldi? Hatto xayol qochadi – mazkur hujjat matni-mazmunidan amir boxabar edimi yoxud?..

— Samarcanddan tashrif buyurgen delegatsiya vakkilari oradan bir kun o'tib, ertsasiga, 7-aprel soat o'nlarida ilk marta mahalliy a'yonlardan biri – Nasrullo qushbegi ila so'ylashadilar. Ya'ni bu orada mehmonlar bilan asl mezbonlar yuzlashmadilar, ehtimol, bunga Miller ijozat bermagan chiqar?..

— "Miller janoblari manifestning aslini chiqarib, qushbegiga berdi. Quyisiga amirning katta davra muhi bosilg'on edi. Qushbegi o'qub ko'rib, qo'l qo'ydi", deb yozadi Behbudiy. Savol: nega endi Buxoro amiri e'lon qilayotgan manifestning asl nusxasi Millerda saqlanadi? Matnni qushbegi endi ko'ryaptimi? Avval bexabar edimi? Amirning katta davra muhi kimda saqlanadi? Amir hazratlaridami yoxud?..

— "Miller janoblari manifestning asl nusxasini ikkinchi bor Behbudiyga uztadi (bir kun avval ham o'qitgan edi). Hazrat tahrirdagi sakkaliklarni ko'rsatadi va barcha sir-asrorni fosh etuvchi gapni yozadi: "G'oliban muni (manifest – X.D.) musulmoniy bilaturlari rus yozgan edi".

Mana, gap qayerda! Nima, Ibrohim G'afurov ta'na ila yozganlaridek, amir saroyida qo'r to'kib o'tirgan munshiylarning aqli, farosasi, tajribasi yetmasidi bunday hujjatni bitishga?!

— "Bizlar kunjda turduk, – deb davom etadi Behbudiy, – besh daqiqadan so'ng Nasrullo qushbegi janob olyini olib keldi".

Behbudiy hazratning chertib-chertib so'z tanlashiga e'tibor beraylik – "olib keldi...". Ustoz Ibrohim G'afurov ham taajubni yashirmaydilar. "Meni bu yerdan, yana bilmadim-u sizga qanday ko'ri-nadi – Behbudiyning "Nasrullo qushbegi janob olyini olib keldi" degan favqulodda jumlesi ham hayratga soladi. Holbuki, amir janoblari qushbegi va boshqa a'yonlar o'ramida kelishlari kerak edi. Lekin "olib keldi" Behbudiy amirda hech qanday kuch-quvvat, shukuh qolmagani, uning irodasi batamom sindirilganligini shu qisqagina jumla da

ifodalab beryaptimi? Shukuhsizlik shu holga yetishganmid?"

Sanab o'tilgan dalillarni yana davom ettirish mumkindir, lekin keltirilganlaridan ham ko'rinib turidiki, Amir Said Olimxonning o'sha kundagi ahvoli, shukuhsizlik ham gapmi, tang-u tor edi! Uning serviqor salsa ostidagi zalvorli boshi qora bulutlar o'ramida, iskanjasida edi. Janobning o'zini, jismini emas, suratini olib kirkandi Nasrullo qushbegi! Amir janoblari narsa-buyum emaski, mahbus-mahkum emaski, kimdir olib kirsra.

Kim bilsin, amirning ko'nglidan nimalar kechayotgandi o'sha damlar! Hamma turib, ta'zim baho keltirayotganlari ko'ziga ko'rinnmayotgan, "Yashasun amir hazratlari!" degan hayqiriglar qulog'iga kirmayotgan, uning uchun maxsus "bir ko'rpaşa va zarrin lo'la qo'yilg'an" tattimatotgan, chordona qurib o'tirayotib Behbudiy yozganidek, "semizligidan zahmat chekar edi" emas, balki zimmasidan yanchib yuborgudek bosib turgan yukning zalvoridan abgori zabun – bamisol ruhan pachaqlangan holatda edi. Bobosidan, otasidan meros saltanat ixтиyordan chiqayotgan, salkam 20 yillik hokimlik va amirlik taxi boy berilayotgani kun, lahma sayin muqarrarlashib borayotgan damlarda uning ko'ziga qo'shni muzofotdan kelgan munavvar bir inson (Mahmudxo'ja Behbudiy bo'lgan taqdirda ham!) ko'ri-narmidi. Kim bilsin, xayol-da, faraz-da, Miller va uning izmidagi yugurdaklarning shaytoniy nazar-nigohiga giriftor qilmaslik uchun ham Behbudiyga nazar tashlamay o'tgan bo'lsa-chi, Amir hazratlari!

Nafaqat o'zining, balki el-yurtning, ota makonning, kechmish-u kelmishning taqdiri qil ustida qalqib turgan bir paytda, Ibrohim ustoz to'g'ri ta'rifanganlaredek, "jahonshumil miyosdag siyosiy girdob ichiga allaqachon tushib bo'lgan"ni anglab yetayotgan bandai ojiz (o'n karra amir bo'lgan taqdirda ham!) kimgadir qo'l berdi nima-yu, ber-madi – nima?!

Piravordida savol tug'iladi: o'sha mash'um kun Behbudiy taqdirda burilish nuqtasi bo'ldimi, ya'ni Amir unga nisbatan tish qayradimi yoki?..

Bu savol yana va yana og'ir o'ylarga, mushohadalar va farazlarga undaydi, da'vat etadi, ammo-lekin bir haqiqatni baralla aytmoqlik zarur – bolshevik bo'ladimi, menshivik bo'ladimi, o'sha tusdag'i istilochilar uchun amirdan ko'ra Behbudiyning zot xavfliroq, xatarliroq edi. Zero, amir yoki shoh talvasida tiz cho'kishi, izni-jilovini allaqanday bosqinchilar qo'liga berib qo'yishi' mumkin, lekin Behbudiy va behbudiylar aslo tiz cho'kmaydi, zinhor jilovni kimsalar qo'liga tutqazmaydi!

Xurshid DO'STMUHAMMAD

yo'q. Ruxsat berish bilan bog'liq ishlар boshqaruv organlari qo'llida edi. Ish qilmoqchi bo'lsang, hokimiyatga bor, falonchiyeva uchrash, u kishi majlisda, ertaga kelasan, degan va'j-korsonlar aytilardi.

Bu boradagi ishlар mamlakat-timizda tartibga solinganiga hali ko'p bo'lmadi. Davlat xizmatlari tashkiloti faoliyati yo'lg'a qo'yilgani – obro'li tanishi bo'Imagani uchun ishi tezda bitavermaydigan odamlarga juda ma'kul keldi. Axir, kim bo'lmasisin navbati bilan o'ziga kerakli hujjatni vaqtida olsa bo'lar ekan-ku!

Ba'zi muammolar yuzaga kelganda, ijtimoiy tarmoq orqali rahbarlarga to'g'ridan to'g'ri muroza qilishdi. Darhol natija ko'rinadi. Yaratganga shurkki, "Boshliq yo'q, ergata keling", deydigan zamonlar o'tdi. Birgina misol. Elektron gaze-ta ochish uchun tahririyat nizomini

bir soatda tuzib, Davlat xizmatlari tashkilotiga bordim. O'n daqiqada elektron ariza berildi. Oradan ko'p o'tmay, telefonimga ish bitgani haqida SMS keldi. Qisqasi, o'n kun ichida gazetaning nishona sonini ham tayyorladik. Keyin bilsam, shu amalni qo'l telefonim orqali ham qilsam bo'lar ekan. Muhimi, ancha qo'oz va vaqt tejaldi.

Hayotda muvozanat, zanjirsimon bir bog'liqlik bor. Ko'p voqealar boshqalarini bilan bevosita yoki bilvosita uyg'unlashib ketadi. Masalan, qo'g'ozbozlikning yo'qolishi ekologiyaga ham ijobji ta'sir qiladi, al-batta. Chunki qo'g'oz tayyorlash uchun ishlatalidigan sellyuloza, asosan, yo'g'ochdan olinadi. Biz idora qo'g'ozlari hajmini kamaytirish orqali kislор bilan to'ytiridagan daraxtlarga ko'proq hayot baxsh etishimiz mumkin.

Obid QO'LDOOSH

Jadid
adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haffaflik gazeta

Muassistar:

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI

RESPUBLIKA MA'NAVİYAT VA MA'RİFƏ MARKAZI

MILLIY MASS-MEDIANI QO'LLAB-QUVVATLASH VA RIVOJLANТИRISH JAMOAT FONDI

"SHAHIDLAR XOTIRASI" JAMOAT FONDI

Bosh muharrir:
Iqbol Mirzo

Bosh muharrirning
birinchi o'rinosari:
Humoyun Akbarov

Navbatchi muharrir:
Gulichehra Umarova

Sahifalovchi:
Erkin Yodgorov
Nigora Tosheva

Muallif fikri tahririyat
nuqtasi nazaridan farqlanishi
mumkin.

Gazeta 2023-yil 26-dekabrda
O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
tomonidan
195115 raqam bilan ro'yxatga
olingga.

Kirill yozuvidagi adadi – 4192
Lotin yozuvidagi adadi – 11785
Buyurtma: G – 140.
Hajmi: 4 bosma taboq, A2.
Nashr ko'satkichi – 222.
Tashkilotlari uchun – 223.

1 2 3 4 5 6

Manzilimiz:
Toshkent shahri,
Shayxontohur tumani,
Navyoq ko'chasi, 69-uy
Telefonlar:
(71) 233-11-07

"Sharq" nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
bosmaxona manzili:

Toshkent shahri,
Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Bosishga topshirish vaqt: 21:00
Bosishga topshirildi: 19:00
Sotuvda narxi erkin.

HAM QOG'ÖZ, HAM VAQT TEJALDI

MUSHOHADA

Gabriel Markesning

"Atirgulning tikoni"

hikoyasida ikki

yoshning samimiy

muhabbati fonida

jamiyat va uning

rasmiyatga qorishgan